

**ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ**

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

ДО ЗАХИСТУ ДОПУСКАЮ
Завідувач кафедри економіки
д.е.н., професор
Гусева О. Ю. _____
«_____» червня 2021 року

Пояснювальна записка

ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

**«ПЛАНУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ВИРОБНИЦТВА
ПРОДУКЦІЇ»**

Виконав: студент 4 курсу, групи ЕПД-41

Спеціальність 051 «Економіка»

Довженко Олег Ігорович _____

Керівник: к.е.н., доцент Ромащенко О.С. _____

Рецензент д.е.н., проф. Легомінова С.В. ё _____

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ
Навчально-науковий інститут телекомунікацій
Кафедра економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ
ІТ-БІЗНЕСУ»

Ступінь вищої освіти «БАКАЛАВР»
Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки

Гусєва О. Ю. _____

«22» лютого 2021 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Довженко Олегу Ігоровичу

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Планування собівартості виробництва
продукції»

керівник кваліфікаційної роботи Ромашенко О.С.

затверджені наказом закладу вищої освіти від «23» грудня 2020 року № 258

2. Строк подання кваліфікаційної роботи «01» червня 2021 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи:

наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів; офіційні дані підприємства,
нормативні документи, що регулюють

діяльність підприємств; наукова література.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно
розробити)

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОСНОВ
УПРАВЛІННЯ РІВНЕМ СОБІВАРТОСТІ

2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ
ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ

3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ
НА ПІДПРИЄМСТВІ

5. Перелік графічного матеріалу:

Таблиць – 9

Рисунків - 14

6. Дата видачі завдання 22.02.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи	Примітка
1.	Вивчення літератури, підбор матеріалів для виконання кваліфікаційної роботи	01.02.21 - 21.02.2021	виконано
2.	Підготовка вступу і першого розділу	22.02.2021 - 15.04.2021	виконано
3.	Підготовка другого розділу	16.04.2021 - 30.04.2021	виконано
4.	Підготовка третього розділу	01.05.2021 - 20.05.2021	виконано
5.	Підготовка висновків та пропозицій	21.05.2021 - 30.05.2021	виконано
6.	Систематизація використаних під час дослідження джерел	21.05.2021 - 30.05.2021	виконано
7.	Подання роботи для перевірки на академічний плагіат	21.05.2021 - 30.05.2021	виконано
8.	Написання відгуку науковим керівником	31.05.2021	виконано
9.	Зовнішня рецензія	31.05.2021	виконано
10.	Оформлення та представлення роботи на кафедрі та попередній захист	31.05.2020 - 01.06.2021	виконано
11.	Підготовка доповіді, презентації та ілюстративного матеріалу	31.05.2021 - 14.06.2021	виконано
12.	Захист кваліфікаційної роботи	16.06.2021-17.06.2021	виконано

Студент _____

Довженко О.І.

Керівник роботи _____

Ромащенко О.С.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	5
1.1. Поняття собівартості продукції та її економічна сутність.....	5
1.2. Методичні підходи до оцінювання формування собівартості продукції..	12
1.3. Фактори, що впливають на зниження собівартості продукції.....	15
Висновки до розділу I	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ	20
2.1. Організаційно-економічна характеристика.....	20
ТОВ «Богодухівський молзавод»	20
2.2. Оцінка собівартості виробництва продукції ТОВ «Богодухівський молзавод»	25
2.3. Обґрунтування інструментарію дослідження напрямів зниження собівартості на підприємстві ТОВ «Богодухівський молзавод».....	32
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «БОГОДУХІВСЬКИЙ МОЛЗАВОД».....	45
3.1. Формування стратегії управління собівартістю	45
3.2. Напрями та резерви зниження собівартості продукції	49
3.3. Обґрунтування доцільності пропозиції по зменшенню собівартості продукції на ТОВ «Богодухівський молзавод».....	57
Висновки до розділу 3	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

ВСТУП

В умовах трансформації економіки України підприємства будь-якої організаційно-правової форми, форми власності та сфери господарювання під час своєї господарської діяльності здійснюють певні витрати, що пов'язані із простим і розширеним відтворенням основних та оборотних засобів, виробництвом і реалізацією продукції, наданням послуг, виконанням робіт, соціальним розвитком трудового колективу тощо. Оскільки собівартість відбиває ефективність використання усіх видів ресурсів підприємства, їй належить особливе місце у системі показників ефективності виробництва. Собівартість виробництва безпосередньо впливає на рентабельність, прибуток та бюджет не тільки підприємства, а і держави взагалі.

Оскільки отримання прибутку і відшкодування витрат виробництва і збуту є обов'язковими умовами відтворення, остільки прибуток і собівартість є необхідними елементами ціноутворення підприємства. Інші елементи у ціні є другорядними і залежать від виробничої галузі. Тому ціни на різні види продукції (товари, послуги) можуть мати різну структуру, тобто містити різний склад елементів.

В умовах ринкової економіки підвищення ефективності виробництва та подальшого розвитку підприємств можна досягти за умов зниження собівартості продукції та ефективного управління витратами підприємства. Собівартість продукції (робіт, послуг) є одним із показників, в якому знаходять відображення усі сторони роботи підприємства: рівень організації виробничого процесу, його технічна оснащеність, ступінь ефективності використання необоротних та оборотних активів, продуктивність праці, рівень організації матеріально-технічного постачання тощо. Все це доводить актуальність вибраної теми дослідження.

Собівартість продукції як показник використовується для контролю за використанням ресурсів виробництва, визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів, встановлення цін на продукцію. За умов

самофінансування зниження собівартості основним джерелом зростання прибутку підприємства.

Обрана тема є злободенною, оскільки планування собівартості виробництва продукції доцільно у всіх сферах діяльності підприємства й має велике значення та цінність для всіх місць виникнення і центрів витрат.

Помилка в управлінні витратами призводить до цілого ряду порушень, а в кінцевому підсумку - до отримання недостовірних даних щодо фінансово стану підприємства.

Питання управління собівартістю є предметом дослідження в роботах таких вчених-економістів, як: Шегда А.В., Білуха М.Т., Бойчик І., Бутинець Ф.Ф., Покропивний М.Г. та інших авторів.

Мета дипломної роботи полягає в дослідженні стану собівартості продукції підприємства, а також розробці напрямів її зниження.

Для досягнення поставленої мети у дипломній роботі вирішені наступні завдання:

1. Виявлена сутність та класифікація собівартості.
2. Проаналізовано склад основних витрат підприємства.
3. Виявлені фактори впливу на собівартість продукції.
4. Оцінка ефективності діючої системи управління собівартістю.
5. Визначена ринкова позиція підприємства.
6. Вивчення стратегій управління собівартістю продукції.
7. Планування показників собівартості продукції.
8. Розробка заходів по підвищенню ефективності управління собівартістю.

Об'єктом дослідження стали процеси управління собівартістю продукції.

Предметом дослідження є ефективність управління собівартістю продукції.

Теоретичною та методичною базою дипломної роботи стали законодавчі документи України, роботи закордонних та українських спеціалістів стосовно ефективності управління собівартістю продукції підприємства.

У процесі роботи були використані наступні методи: методи економіко-статистичного і економіко-математичного аналізу, зокрема методи

факторного аналізу; методи системного аналізу, методи динамічного і порівняльного аналізу, методи моделювання, методи оптимізації.

Інформаційною базою дослідження в роботі стали матеріали бухгалтерської і статистичної звітності фермерського господарства «Хутірське».

Крім цього, інформаційною базою стали роботи вітчизняних та закордонних авторів з питань управління собівартістю підприємства, законодавчі акти державних органів влади, матеріали статистичної та бухгалтерської звітності підприємства, спостереження автору у період проходження переддипломної практики.

Структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури. Робота містить 75 сторінки тексту, теоретичні і методологічні положення ілюструються рисунками, таблицями та 1 додатком. Список літератури включає 29 літературних джерел.

Ключові слова: ВИТРАТИ, СОБІВАРТІСТЬ, КАЛЬКУЛЯЦІЯ СОБІВАРТОСТІ, ФАКТОРИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ, ПРИБУТКОВІСТЬ..

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Поняття собівартості продукції та її економічна сутність

Вартість як економічна категорія є окремою частиною вартості. Основу цієї категорії є вартість спожитих засобів виробництва і вартість потрібного продукту. В конкретно економічному сенсі собівартість — це грошовий вираз витрат підприємства на реалізації і виробництво продукції. Собівартість — це один з найважливіших показників діяльності підприємства, так як показує, скільки йде витрат на виробництво продукції і наскільки вигідним воно є в конкретних природно-економічних умовах господарювання.

Показник собівартості дає можливість побачити економічний стан підприємства і відкривати резерви підвищення ефективності виробництва. При інших однакових умов підприємство більше одержуватиме прибутку, при нижчій собівартості та навпаки. При зниженні собівартості зростає цінова конкурентоспроможність продукції. А це означає, що змінюються позиції підприємства на товарному ринку. Також варто зазначити те, що прибутковість підприємства знаходиться в оберненій залежності від собівартості. З її зниженням зростає окупність витрат прибутком і створюються сприятливі умови для прискорення темпів розширеного відтворення та підвищення матеріальної заінтересованості працівників. Показник собівартості є важливим інструментом при розробці рекомендацій з удосконалення розміщення сільськогосподарського виробництва по природних зонах України, а також для визначення перспектив розвитку підприємств щодо вибору ними особливо ефективних галузей [35].

Види собівартості за складом витрат та їх характеристика:

1) Технологічна. Це прямі витрати, що виникають на робочому місці, ділянці

та бригаді. До них відносяться витрати на сировину, матеріали, паливо та інші витрати, які забезпечуються технологією виробництва, витрати на утримання та використання обладнання, а також витрати на оплату праці працівників, які зайняті у виробничому процесі.

2) Виробнича. Технологічна + розподілені загальновиробничі витрати (витрати на управління цехами, бригадами, виробничими підрозділами). Відображає рівень витрат на виготовлення продукції (робіт, послуг).

3) Повна. Виробнича + загальногосподарські витрати (адміністративні та витрати на збут). Характеризує загальний рівень витрат на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг). В сучасних умовах ведення бухгалтерського обліку за національними П(С)БО її визначають розрахунковим шляхом. Використовується для цілей планування та встановлення певного рівня ціни.

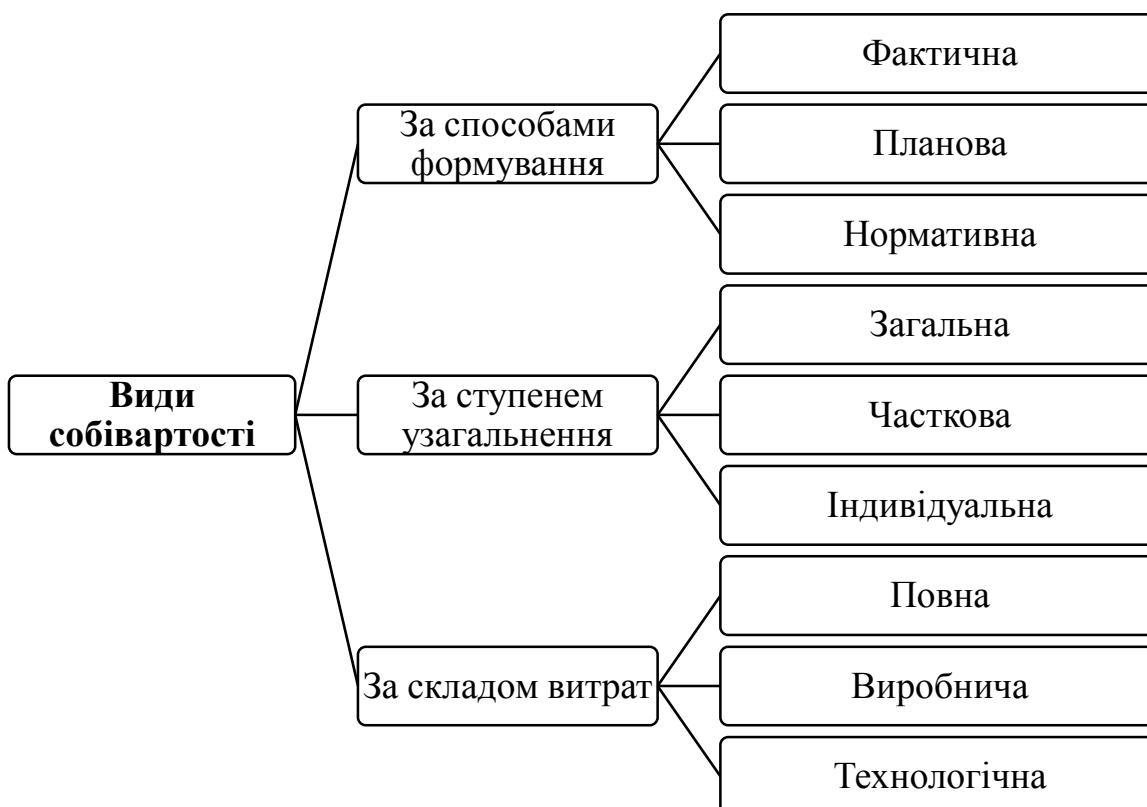

Рис. 1.1 Види собівартості продукції

Планова собівартість розраховується, виходячи із визначеного обсягу виробництва та середніх витрат, котрі припадають на цей обсяг. В обліку

також використовуються показники собівартості, котрі відрізняються за способами формування. Це такі її види, як планова, нормативна та фактична собівартість.

Крім поділу собівартості за критеріями складу витрат та способу її формування, на практиці фактично відбувається також її поділ за ступенем узагальнення. За ступенем узагальнення можна виділити індивідуальну, часткову та загальну собівартість. Індивідуальна собівартість - це собівартість конкретного виду продукції, певного виду робіт, послуг. Часткова собівартість характеризує витрати з виробництва (та реалізації) певної групи продукції (зернові, рослинництво, тваринництво) чи витрати окремих підрозділів. Загальна собівартість характеризує загальний рівень витрат по підприємству на виробництво і реалізацію всієї продукції, що виготовлена підприємством, втому числі роботи й послуги.

Є багато методів планування собівартості. Під методом планування витрат для виробництва і калькулювання собівартості розуміють сукупність прийомів документування витрат та способів відображення їх в обліку за статтями витрат, які забезпечують визначення собівартості всієї товарної продукції.

Розглянемо методи, використовувані при розрахунку собівартості продукції на підприємствах, в залежності від типу продукції, її складності, типу і характеру організації виготовлення.

Розрахунок собівартості по техніко-економічними факторами. Собівартість продукції визначається на основі розрахунків технічних і економічних факторів, зумовлених розвитком виробництва, інвестиціями в оновлення основних фондів, зміною структури продукції, впровадження нових технологій.

Під факторами говориться про економічні, технічні та інші причини у виробничо-господарській діяльності підприємства. Результатом є зміни абсолютної величини або рівня витрат на виробництво одиниці продукції. Після економічних розрахунків можна дати оцінку впливу різних факторів на зміну рівня витрат, що склалися в базисному році, а також величину витрат у

планованому періоді.

Розрахунок собівартості за техніко-економічними факторами здійснюється в певній послідовності (рис.1.2.):

Спочатку розраховується собівартість продукції планованого року виходячи з планового рівня витрат базисного року. При цьому з обсягу товарної продукції планованого року у вартісному виразі віднімається та частина, приріст якої не пов'язаний із збільшенням фізичного обсягу продукції чи витрат на її виготовлення (приріст обсягу продукції, обумовлений зростанням випуску продукції за рахунок покращення якості сировини, підвищенням середніх цін на продукцію). Базисним рівнем витрат є планові витрати року, що передують планованому;

Потім рахується зміна собівартості продукції в планованому періоді, обумовлене впливом техніко-економічних факторів. У розрахунках визначається вплив на величину і рівень витрат зміни виробничо-технічних та інших умов у планованому році в порівнянні з умовами, прийнятими в розрахунках базисного року. Собівартість може визначатися в цілому або за структурою витрат - за статтями, елементами;

Після чого з собівартості товарної продукції, розрахованої за рівнем витрат базисного року, віднімається загальна сума і визначається собівартість товарної продукції в цінах базисного року і умовах планованого року;

Потім визначається рівень витрат на 1 гривню товарної продукції в планованому році та його зміна до витрат базисного року;

Вплив зміни цін на використовувані ресурси і на виготовляється в планованому році в порівнянні з базисним роком розглядається як окремий фактор.

Рис.1.2. Послідовність розрахунку собівартості

Розроблена складна типова класифікація факторів, що впливають на зміну собівартості:

- 1) зміна відносних розмірів амортизаційних відрахувань;
- 2) зміна обсягу виробництва;
- 3) зміна організації виробництва та умов праці;
- 4) зміна структури (номенклатури та асортименту) продукції, в тому числі за рахунок конверсії;
- 5) зміна технічного рівня виробництва;

- б) зміна природних умов і способів видобутку корисних копалин;
- 7) інші фактори.

На підприємствах список факторів має можливість змінюватися і доповнюватися з урахуванням специфічності та умов виробництва.

Наведені методи розрахунку впливу техніко-економічних факторів на планову собівартість продукції використовуються ще при аналізі фактичної собівартості продукції.

При складанні планової калькуляції продукції, отриманої в комплексному виробництві, в якому з одного виду сировини і в результаті єдиного технологічного процесу одержують два або кілька різних продуктів, і загальні витрати на виробництво не можуть бути розподілені між ними, собівартість одиниці продукції визначається за допомогою якогось з методів, які запропоновані нижче.

У тих випадках, коли із суми витрат комплексного виробництва продукції виділяється частина, яка належить тільки до одного продукту - ця частина витрат прямо добавляється до собівартості відповідного продукту

Простий метод. Сутність цього методу полягає в тому, що непрямі та прямі витрати (без загальновиробничих витрат або з ними, в залежності від прийнятої політики) обліковують за встановленими статтями калькуляції на всю випущену продукцію.

Через це, середню собівартість однієї штуки продукції визначають діленням всіх вироблених за місяць витрат у цілому, і по кожній статті, на кількість готової продукції.

Такий облік витрат і визначення собівартості продукції використовують у масових виробництвах, де продукція не має складових частин або напівфабрикатів.

Залишки незавершеного виробництва у таких підприємствах дуже незначні або їх взагалі немає.

Метод підсумовування витрат говорить про те, що собівартість продукції рахують підсумовуванням попередньо обчислених витрат на її виготовлення в

всіх стадіях (операціях, переділах) технологічного процесу. Або ж шляхом суми витрат на виробництво окремих частин (деталей, машино-комплектів, вузлів). Використовуючи цей метод найчастіше його поєднують з методом прямого калькулювання.

Розрахунок витрат в цехах визначають собівартість калькуляційної одиниці продукції чи її частини (машино-комплекту, вузла, тощо). Розраховуючи витрати на виробництво одиниці продукції по всіх переділах підприємства або на всі цехові машино-комплекти, встановлюють собівартість одиниці продукції

Метод виключення витрат показує, що із загальної суми витрат на виробництво віднімається собівартість супутньої продукції. Отримана величина вважається собівартістю основного продукту. Метод застосовується тільки при наявності чіткого основного продукту і невеликої питомої ваги супутнього продукту. При цьому має забезпечуватися економічно обґрунтована оцінка отриманої супутньої продукції.

Планова собівартість супутньої продукції визначається на основі виробничої собівартості супутньої продукції на виробництві, яке є відокремлене, або при відсутності відокремленого виробництва - її виробничої собівартості, врахованої в розрахунках оптової ціни (тобто ціни підприємства за вирахуванням прибутку і позавиробничих витрат).

Метод розподілу витрат (коефіцієнтний) калькулювання продукції застосовується на підприємствах, де одночасно виготовляється продукція різних марок, сортів і так далі.

Суть цього методу полягає в тому, що загальні (комплексні) витрати виробництва розподіляються між отриманими продуктами пропорційно економічно доцільним коефіцієнтам. На практиці відомі два різних типи цього методу. Так, ми встановлюємо коефіцієнти для певних видів продукції, які часто належать до однорідних груп, і використовуються для розрахунку вартості цих продуктів в цілому.

Комбінований метод застосовується у разі отримання при комплексному

виробництві декількох основних і супутніх продуктів. Сенсом комбінованого методу розрахунку собівартості продукції є послідовне застосування декількох методів розрахунку:

- 1) поєднання простого і попередільного методів;
- 2) поєднання простого і коефіцієнтного методів;
- 3) поєднання методів виключення і розподілу витрат, при цьому із загальної суми витрат спочатку віднімається вартість супутньої продукції, а частину залишків витрат розподіляється між основними продуктами відповідно до встановлених коефіцієнтів.

Наведені вище методи розрахунку планової калькуляції також використовуються для розрахунку бухгалтерських розрахунків. Нормативний розрахунок розроблений для всіх виробів, що випускаються підприємством, відповідно до проектної та технологічної документації та інших документів на основі норм, що існують на початок звітного періоду, і є основою для планування собівартості продукції, що враховує витрати виробництва, здійснення оперативного контролю за виробничими витратами та виконання запланованих завдань за рахунок зниження витрат.

Отже, собівартість є одним з найважливіших показників економічної діяльності підприємств, оскільки показує, як саме підприємство управляє виробництвом відповідного виду продукції і наскільки економічно вигідним він є в конкретних природних і економічних умовах господарювання. Індекс вартості дає можливість глибоко проаналізувати економічний стан підприємства та визначити резерви для підвищення ефективності виробництва. З точки зору складу собівартості, вартість поділяється на технологічну, виробничу та повну.

1.2.Методичні підходи до оцінювання формування собівартості продукції

Калькулювання собівартості продукції. Метод калькулювання - це сукупність способів аналітичного обліку витрат на виробництво за калькуляційними об'єктами і прийомами визначення собівартості калькуляційних одиниць. Калькуляційна одиниця - це одиниця вимірювання окремих видів продукції, які застосовуються при калькулюванні її собівартості. Об'єкт калькуляції - це вид продукції, робіт, послуг, виробництво, програма, завдання, собівартість яких визначають.

Обчислення собівартості називається калькуляцією. Залежно від часу складання, методики розрахунку та вихідних даних калькуляції поділяють на планові, нормативні, провізорні, фактичні.

Планові калькуляції складають перед початком виробничого процесу на підставі планових норм витрат та планового виходу продукції і протягом виробничого процесу не змінюють.

Нормативні калькуляції складають на кожен наступний робочий період, вид або цикл робіт за нормами, скоригованими з урахуванням умов, що склалися на даний момент. У разі зміни умов виробництва нормативи витрат переглядаються та уточнюються.

Провізорні (попередні) калькуляції складаються за деякий час до закінчення звітного періоду на підставі фактичних даних про витрати і вихід продукції за минулий час з початку періоду та очікуваних витрат і виходу продукції до кінця звітного періоду. Їх використовують для визначення очікуваних фінансових результатів та для планування на наступний період. Звітна (фактична) калькуляція складається після закінчення звітного періоду на підставі облікових даних про фактичні витрати і вихід продукції.

За періодом господарської діяльності, витрати якого включені до собівартості, калькуляції поділяють на:

- щоденні;

- місячні, квартальні;
- за періодами робіт (циклами, фазами, переділами, стадіями);
- після закінчення робіт (замовлення).

За складом елементів витрат, що включаються до собівартості, калькуляції бувають:

- повні виробничі;
- повні комерційні;
- неповні (калькуляції змінних витрат).

Серед основних проблем калькулювання є: економічно обґрунтований розподіл витрат звітного періоду між готовою продукцією і незавершеним виробництвом. При цьому способи обчислення собівартості продукції поєднуються з методами обліку витрат, чітко не виокремлюються. Тому вибір конкретних методів калькулювання залежить від потреб отримання необхідної інформації для прийняття рішень. Розрізняють два методи калькулювання собівартості продукції :

- калькулювання за замовленням;
- калькулювання за процесами або окремої партії виробів, об'єднаним замовленням. Об'єктом обліку витрат при цьому методі є окреме замовлення. Застосовують цей метод в індивідуальних та дрібносерійних виробництвах машинобудівної промисловості (кораблебудування, виготовлення пресів, турбін для електростанцій, літаків тощо), у будівництві, ремонтному виробництві, у друкарнях, у підприємствах побутового обслуговування, при виготовленні одиничних виробів або комплектів меблів, музичних інструментів і т. ін.

На практиці можуть застосовуватися комбіновані методи обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції, що дають змогу максимально використати переваги окремих методів для прийняття управлінських рішень.

Способи калькулювання собівартості. Серед способів калькулювання найпоширенішими є:

1. Спосіб нагромадження (сумування) витрат. Сутність його полягає у тому, що собівартість калькуляційного об'єкта та одиниці визначається сумуванням витрат за частинами продукції або продукції загалом, за процесами, за переділами. За позамовного методу калькулювання витрати послідовно нагромаджуються в картках з початку виконання замовлення і його закінчення.
2. Спосіб розподілу витрат. Його використовують у виробництвах комплексного перероблення сировини, при отриманні декількох видів продукції в одному процесі та за неможливості прямого обліку витрат за кожним калькуляційним об'єктом, а також при організації аналітичного калькуляційного обліку за групами однорідних виробів. Такий спосіб поширений у хімічній промисловості, кольоровій металургії, сільському господарстві.
3. Спосіб прямого розрахунку. Особливість його полягає у тому, що узагальнені витрати виробництва у розрізі калькуляційних об'єктів ділять на кількість калькуляційних одиниць за кожним об'єктом за статтями калькуляції або елементами витрат. Цей спосіб є універсальним і разом з іншими способами калькулювання використовується в кінцевому розрахунку собівартості продукції.
4. Спосіб виключення витрат. Застосовують його у випадку розмежування витрат та розрахунку собівартості основної та побічної продукції, яку отримують в одному технологічному процесі, і коли неможливо локалізувати витрати в аналітичному обліку. Він поширений у хімічній промисловості, сільському господарстві тощо.
5. Нормативний спосіб. Використовують його за умов, коли об'єктом обліку витрат є група однорідних виробів, облік організований за нормативним методом. У зведеному обліку витрат на виробництво, який ведуть за кожною групою однорідних виробів, витрати представлені за нормами, відхиленнями від поточних норм і змінами норм. На собівартість товарного випуску, згідно з П(С)БО 16 «Витрати», відхилення списують лише в межах

норм, тобто наявна економія витрат. Наднормативні витрати, тобто перевитрати, списують на собівартість реалізованої продукції.

Отже, метод калькулювання - це сукупність способів аналітичного обліку витрат на виробництво за калькуляційними об'єктами і прийомами визначення собівартості калькуляційних одиниць.

1.3. Фактори, що впливають на зниження собівартості продукції

Основними причинами відмови виконання окремих підприємств завдань по зниженню собівартості продукції є перевищення встановлених норм споживання матеріально-паливно-енергетичних ресурсів, невиконання цілей зростання продуктивності; неритмічна робота, значні втрати робочого часу; низький рівень організації праці та виробництва. Неритмічна робота підприємств, пов'язаних з перервами в постачанні основних видів сировини та матеріалів, порушенням режимів роботи обладнання, його простотою також призводить до значних накладних витрат на засоби для обслуговування та експлуатації обладнання та собівартості в цілому.

Загальне зменшення певного виду витрат є результатом багатьох причин. У зв'язку з цим при розрахунку впливу кожного техніко-економічного фактора використовуються показники економії матеріальних ресурсів, заробітної плати та інших витрат, пов'язаних з впливом лише конкретного фактора. Є чинники і резерви для зниження собівартості продукції. У економічних досліджах фактори вважаються умовами, необхідними для здійснення економічних процесів, а також причини, що впливають на їхні результати.

Під резервами зниження собівартості продукції необхідно розуміти об'єктивну можливість її здешевлення внаслідок управління факторам використання виробничих ресурсів: пряме надмірне підвищення продуктивності праці в порівнянні зі збільшенням середньої заробітної плати; ефективне

використання засобів виробництва на основі досягнень НТП, передового досвіду та дотримання економії.

Під факторами зниження собівартості продукції розуміють засоби і методи використання наявних резервів. Підбиваючи підсумки резервів для зниження собівартості продукції, необхідно враховувати фактори підвищення ефективності використання виробничих ресурсів та їх економічні витрати. Тому все різноманіття факторів слід звести до таких джерел резервів, як: підвищення продуктивності праці, підвищення ефективності використання засобів виробництва, економії коштів при оплаті праці, засобів виробництва.

На сучасному етапі розвитку української економіки дуже важливим є найбільш повне використання раніше створеного виробничого потенціалу. Одним з показників, що постійно реагують на умови виробництва та реалізації продукції, є вартість, яка відображає вартість проживання та роботи на її виробництві, що характеризує ефективність заходів щодо інтенсифікації виробництва та збільшення економіки. На індекс вартості, як і на будь-який інший, активно впливають багато факторів виробництва. Фактично не відбувається ніяких більш-менш значних змін в техніці, технології, організації праці та виробництва, що не вплине на загальний рівень собівартості продукції. Проблеми плавного і без стрибка зростання не є новими. Вивчення цього питання привернуло увагу багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Постійна увага до цього показника призвела до розробки програм мінімізації витрат і впровадження заходів щодо їх зниження.

Проблема зниження собівартості продукції зумовлена насамперед матеріальною інтенсивністю. Матеріальні витрати досягають 60% вартості валового соціального продукту і 75% вартості промислової продукції. Важливим завданням промислових підприємств і об'єднань є реалізація плану з точки зору обсягу, якості та асортименту продукції за найменшою вартістю. Економічна ефективність підприємств характеризується, перш за все, собівартістю продукції.

Витрати представлені у грошовій формі у вигляді поточних витрат

підприємства, виробничого об'єднання на виробництво та реалізації продукції. У ході господарської діяльності ці витрати повинні відшкодовуватися за рахунок надходжень від реалізації продукції, що випускається. Використання індексів витрат на практиці у всіх випадках вимагає надання однорідних витрат, які включаються до його складу. Для забезпечення такої однорідності, конкретний склад витрат, що відносяться до собівартості, регулюється "Основними положеннями щодо планування, обліку та розрахунку вартості промислової продукції". У збільшеному вигляді вартість включає: витрати на підготовку продукції; витрати, понесені безпосередньо у виробництві продукції(включаючи витрати на управління); витрати на поточне поліпшення виробничого процесу та продукції; витрати на поліпшення умов праці та технічну безпеку, на підвищення кваліфікації працівників; витрати на реалізацію продукції (враховуються в ціні). Витрати на виробництво важливі для конкуренції на внутрішньому і зарубіжному ринках.

Отже, загальне зниження окремого виду витрат є результатом дії багатьох причин. Існують фактори і резерви здешевлення собівартості продукції. При економічних дослідженнях під факторами прийнято вважати умови, необхідні для здійснення господарських процесів, а також причини, що роблять вплив на їхні результати. Під факторами зниження собівартості продукції прийнято розуміти засоби і способи використання наявних резервів. Все різноманіття факторів доцільно звести до таких джерел резервів, як: ріст продуктивності праці, підвищення ефективності використання засобів виробництва, ощадлива витрата засобів на оплату праці, засобів виробництва

Висновки до розділу I

Собівартість продукції є якісним показником, що характеризує виробничо-господарську діяльність підприємства. Собівартість відображає витрати підприємства на виробництво і збут продукції, виражені в грошовому вимірюванні. Окрім цього, в собівартості як в узагальнювальному економічному показнику знаходять своє віддзеркалення всі сторони діяльності підприємства: ступінь технологічного оснащення виробництва і освоєння технологічних процесів; рівень організації виробництва і праці, ступінь використання виробничих потужностей; економічність використання матеріальних і трудових ресурсів і інші умови і чинники, що характеризують виробничо-господарську діяльність.

Для комплексного аналізу собівартості продукції застосовуються спеціальні показники, які дозволяють розраховувати і аналізувати витрати підприємства на весь об'єм виробленої товарної продукції, витрати на виробництво конкретного виду продукції, а також витрати підприємства на отримання кожного рубля виручки.

З метою спрощення розрахунків і для систематизації даних всі витрати підприємства класифікуються. Причому дана класифікація є універсальною для всіх промислових підприємств, можуть змінюватися лише деякі статті залежно від спеціалізації підприємства.

Найважливішим моментом у вивченні такого показника, як собівартість є розгляд чинників, що впливають на показник і визначення основних напрямів по зниженню собівартості. Від того, як вирішує підприємство дане питання залежить отримання найбільшого ефекту з як найменшими витратами, зростання накопичень, економія трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Собівартість відображає велику частину вартості продукції і залежить від зміни умов виробництва і реалізації продукції. Тому істотний вплив на рівень витрат роблять техніко-економічні чинники виробництва. Цей вплив виявляється залежно від змін в техніці, технології, організації

виробництва, в структурі і якості продукції і від величини витрат на її виробництво. Звідси витікає, що виявлення резервів зниження собівартості повинне спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного і організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків; а також всіх складових собівартості.

Систематичне зниження собівартості забезпечує не тільки зростання прибутку підприємства, але і дає державі додаткові засоби як для подальшого розвитку суспільного виробництва, так і для підвищення матеріального добробуту трудящих.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «Богодухівський молзавод»

Богодухівський молочний завод почав свою роботу в 1969 році. Підприємство постійно розширює асортимент і підвищує якість продукції. На виробництві впроваджена система якості НАССР. На заводі є дві спеціальні лабораторії - хімічна і бактеріологічна, якості продуктів, що випускаються, що займаються контролем. Досвідчені фахівці швидко і безпомилково визначають жирність і кислотність, це дає можливість швидко і своєчасно вносити корективи у виробничі процеси. Приділяється пильна увага технічному забезпеченню підприємства, проводячи заходи по модернізації технологічних процесів. У 2011 р. була встановлена сучасна німецька лінія «Чаб», для упаковки сиру кисломолочного, а в 2014 р. встановлена така ж лінія для виробництва плавлених сирів ковбасних.

У 2018 г був побудований новий олія цех і встановлено нове устаткування вітчизняного і імпортного виробництва, що дозволяє робити не лише більший об'єм, але і істотно поліпшити якість продукції, що випускається.

У 2019 році ТОВ "Богодухівський молзавод" ввів в експлуатацію нову, сучасну, європейську, автоматичну лінію по виробництву і фасовці сиру, завдяки чому цей продукт виходить якісним, дуже смачним і практично домашнім !!! Використовуючи новітні технології устаткування має повністю автоматизований процес від завантаження молока до фасовки сиру, без доступу людей, а фасовка в захисному середовищі (інертних газах, сертифікованих для харчової промисловості), дозволяє зберегти свіжість продукту і збільшити терміни зберігання.

Уся сировина, використовувана для виробництва молочних продуктів, поставляється з екологічно чистих районів Харківської області.

Продукція молзаводу не містить ГМО, консервантів, синтетичних барвників. Завдяки цьому, продукція не лише смачна, а і корисна, і придатна до вживання для усіх вікових категорій.

Підприємство випускає більше 50 найменувань молочної продукції - від звичайного молока до десертів. Основні види продукції : молоко пастеризоване, кефіри, сметана, ряжанка, топлене молоко, сиркові маси, десерти і креми, вершкове масло, спред, сири тверді і плавлені, закуски бутерброди.

Продукція «БМЗ» має попит у населення і знайшла своїх споживачів далеко за межами Харківської області, і реалізується у багатьох регіонах України. Наші бренди, такі як «Українське», «Милкер», «Ось так», «Богодухівське сонечко», «Козацька вечеря», «Богодухівський молзавод», «Красноградский» добре відомі покупцям і і представлені в таких мережах як: «АТБ», «Амстор», «Ашан», «Караван», «Клас», «РІСТ» та ін. Наше бездоганна якість дозволяє робити продукцію для національних і регіональних торгових мереж під приватними торговими марками «Милкен» АЧ маркет, «Вигідна ціна» і «Весела ферма» АТБ, «Щеб пак» Клас та ін.

«Якісний продукт - за доступною ціною - девіз і стратегічний напрям діяльності підприємства. Богодухівський молочний комбінат дійсно піклується про своїх споживачів і пропонує тільки високоякісну продукцію.

Продукція ТОВ "Богодухівський молзавод" має значні конкурентні переваги - ціну, відмінний смак, високу якість.

Організаційну структуру ТОВ «Богодухівський молзавод» представлено на рисунку 2.1.

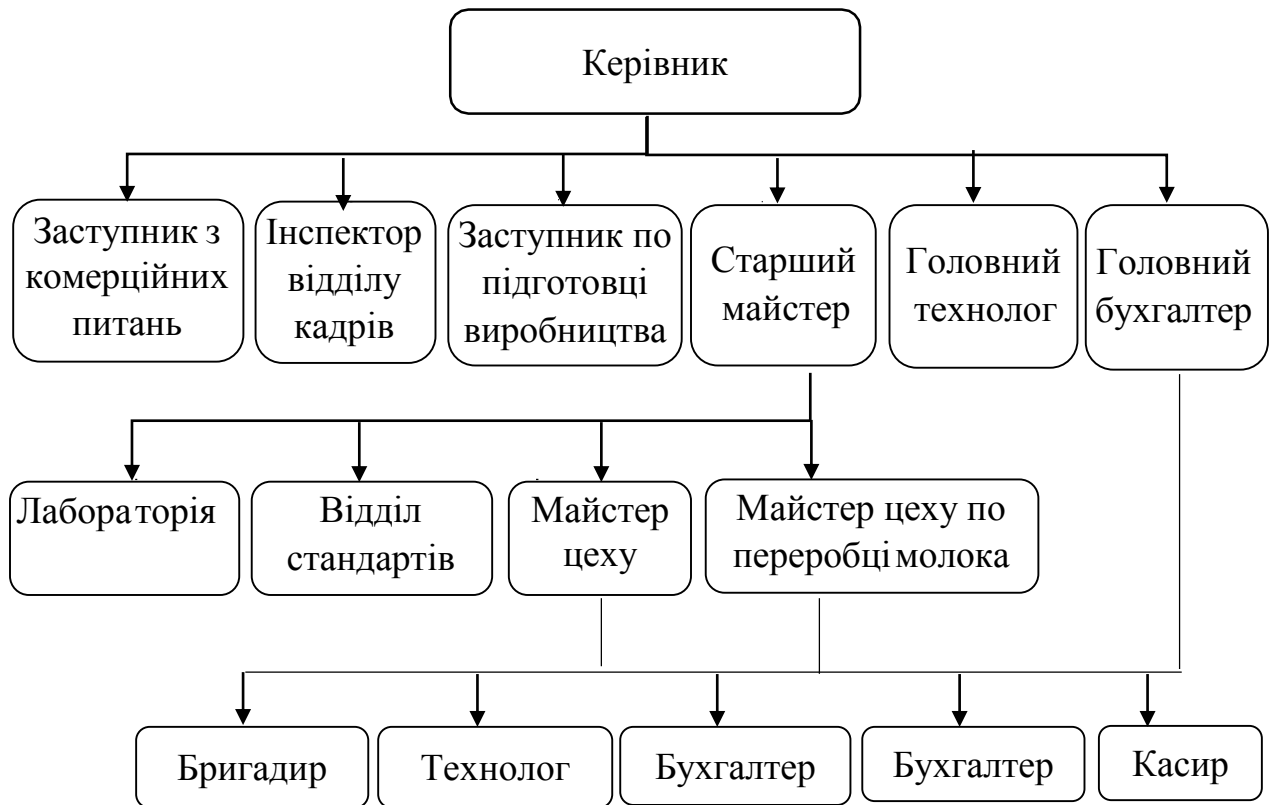

Рис.2.1 Організаційна структура управління ТОВ «Богодухівський молзавод»

Товариство постійно працює над розширенням виробництва, впровадженням інноваційних технологій та видів продукції, розширює ринки збуту продукції. Особлива увага приділяється параметрам сировини, що надходить для переробки. Ринок диктує свої правила, і конкуренція серед переробних підприємств досить серйозна.

Молочна промисловість належить до провідних у харчовій і переробній промисловості та формує достатньо привабливий за обсягами ринок. Це пов'язано з тим, що продукція молочної галузі займає важливе місце у споживанні. Частка витрат на молочні продукти становить 15% від загальних витрат на харчування. Важливою проблемою розвитку молочного ринку є база сировини. Найбільшими постачальниками Товариства є Роганська картонна фабрика (упаковка), Есаром Юкрейн (інгредієнти), INTERFOOD (кокосове масло). питома вага яких становить в загальному обсязі 1%, 3%, 3% та 5% відповідно.

Підприємство займає лише 3% ринку вершкового масла в Україні. Основними конкурентами є ТМ «Яготинське», ПрАТ «Дживальдис», ТМ «Ферма», ТМ «Молокія» та інші. Список конкурентів представлений в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Ринок вершкового масла в Україні за 2020 рік

№ п/н	Найменування підприємства	Всього вершкового масла, яке випускається в Україні, %
1	ТМ «Яготинське»	10
2	ПрАТ «Дживальдис»	9
3	ТМ «Ферма»	7
4	ТМ «Молокія»	7
5	ТОВ "Гранд-Молпродукт"	6
6	ТОВ «Danone»	6
7	ТОВ «Президент»	5
8	ТОВ «Богодухівський молзавод»	3
9	Інші	47

Підприємство несе повну відповідальність за якість та безпеку виробленої продукції, впливи на екологію.

Досягнення цілей забезпечуватиметься за рахунок:

- планування розвитку, модернізації виробництва на основі використання маловідходних та безвідходних технологій, які забезпечать енерго- та ресурсозбереження;
- постійного вдосконалення, регулювання та перегляду цілей і завдань системи якості, безпеки продукції та екологічного менеджменту, для чого визначатиметься структура процесів та документації відповідно до вимог ISO 9001:2008, ISO 22000:2005, ISO 14001:2004; розроблення та поетапного впровадження системи управління безпечністю харчових продуктів та її

інтеграції з нині діючою системою управління у відповідності до вимог ISO 9001:2008, ISO 14001:2004.

Система управління безпечністю харчових продуктів провадитиметься у відповідності до вимог ISO 22000:2005 у виробництво сухого знежиреного молока та морозива з постійною ідентифікацією, оцінкою та контролем ризиків, що мають відношення до безпечності харчових продуктів. Перспективні плани розвитку емітента полягають у збільшенні обсягів виробництва, залученні нових клієнтів, покращенні якості продукції. Компанія дбає про кожного споживача і прагне відповідати потребам і вимогам кожного з них. З цієї метою в рамках ІСУ розроблені спеціальні програми:

- «гаряча» лінія (зворотній зв'язок зі споживачем);
- сторінка споживача на сайті gud.ua;
- маркетингові дослідження (анкетування);
- дегустації продукції.

На ТОВ «Богодухівський молзавод» застосовується лінійно- функціональна структура управління. В її основу покладена ієрархічна організація процесу управління за функціями (виробництво, постачання і збут, бухгалтерський облік, кадри, тощо). Отже, така організаційна структура управління на підприємстві дає змогу забезпечити розподіл праці, при якому лінійні ланки управління приймають управлінські рішення та контролюють їх, а функціональні – консультують, інформують, організують та планують, тобто виконують функції консультативного апарату лінійних керівників [5].

Отже, ТОВ «Богодухівський молзавод» є найбільшим виробником морозива в Україні та займає близько 30% всього ринку морозива. Ситуація з вершковим маслом є набагато гіршою, підприємство посідає лише 9 місце на ринку та займає лише 3%. Найбільшими конкурентами є ТМ «Яготинське», ПрАТ «Дживальдис» та ТМ «Ферма». Також на підприємстві виробляється продукція із незбираного молока та сухе збиране молоко. На підприємстві застосовується лінійно-функціональна структура управління.

2.2. Оцінка собівартості виробництва продукції ТОВ «Богодухівський молзавод»

Аналіз виробництва та реалізації продукції підприємства здійснюється шляхом характеристики продукції підприємства, ступеню виконання виробничого завдання підприємства, динаміки зростання/зниження обсягів виробництва за останні роки, питомої ваги реалізованої продукції в загальному її випуску, стандартів якості та заходів стимулювання збуту продукції.

ТОВ «Богодухівський молзавод» замається виробництвом таких видів продукції: молоко пастеризоване, кефіри, сметана, ряжанка, топлене молоко, сиркові маси, десерти і креми, вершкове масло, спред, сири тверді і плавлені, закуски бутерброди

Обсяги виробництва підприємством ТОВ «Богодухівський молзавод» за період 2018-2020 рр. по найменуваннях наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Обсяги виробництва підприємством ТОВ «Богодухівський молзавод»

Продукція	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення 2019 від 2018	Відхилення 2020 від 2019	Темп росту 2019/2018	Темп росту 2020/2019
Морозиво	642649	895074	1034030	252425	138956	139,3	115,5
Масло	140272	179943	214941	39671	34998	128,3	119,45
Продукція із незбираного молока	81068	105246	127841	24178	22595	129,8	121,5

Сухе збиране	123810	145979	119836	22169	-26143	117,9	82,1
МОЛОКО							

Проаналізувавши таблицю 2.10 можна зробити висновки, що основною продукцією підприємства є Морозиво, яке в 2018 році займало 65,1%, а вже в 2019 – 69,1% від всієї виробленої продукції. Те, що вироблення морозива росте є, звичайно, позитивним явищем, але одночасно і падає виробництво інших товарів. Якщо не виправити ситуацію, то невдовзі морозиво буде тільки однією продукцією, яке виробляє підприємство. Також не варто забувати про те, що собівартість продукції зростає, якщо обсяги виготовлення продукції падають. Це робить товар не таким привабливим для клієнтів, яким він міг би бути.

Проаналізувавши таблицю 2.2 можна зробити висновки, що найефективніше реалізується морозиво та продукція із незбираного молока, значення реалізації наближені до 100%. Реалізація масла та СЗМ має негативні показники, також немає ніяких покращень в реалізації, відхилення дуже непередбачуване. Потрібно переглянути політику вироблення та реалізації масла, що буде зроблено в розділі 3.

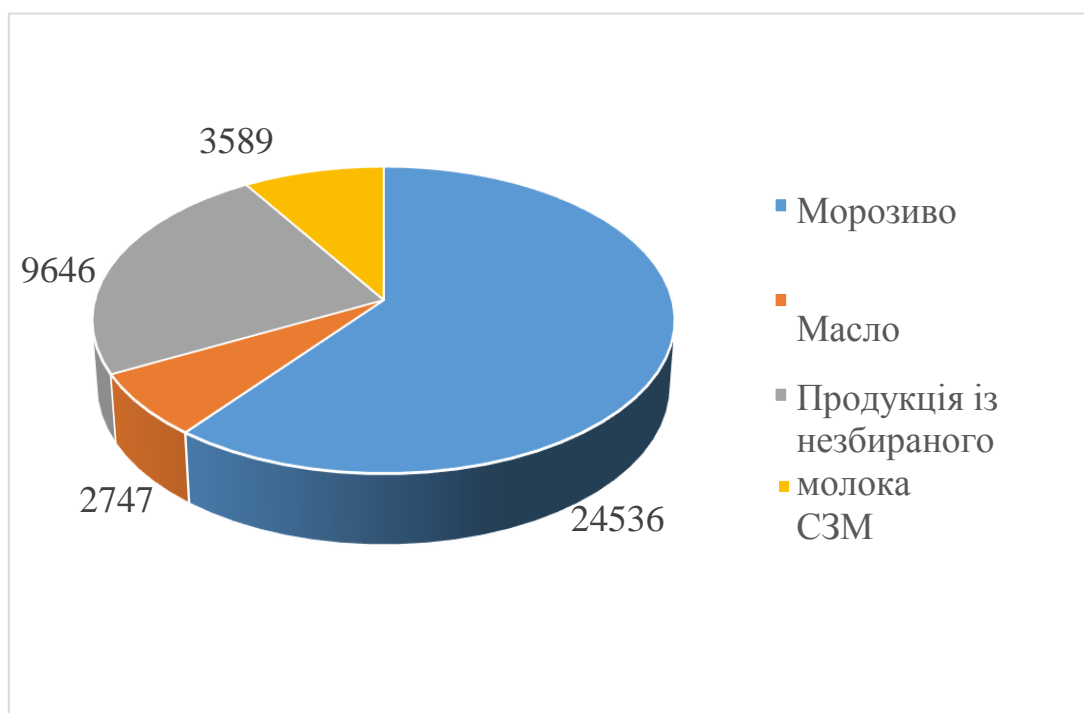

Рис. 2.2 Обсяги виробництва продукції ТОВ «Богодухівський молзавод» за 2018 р.

Більш наглядну структуру реалізації продукції за 2018 рік наведено на рис. 2.3.

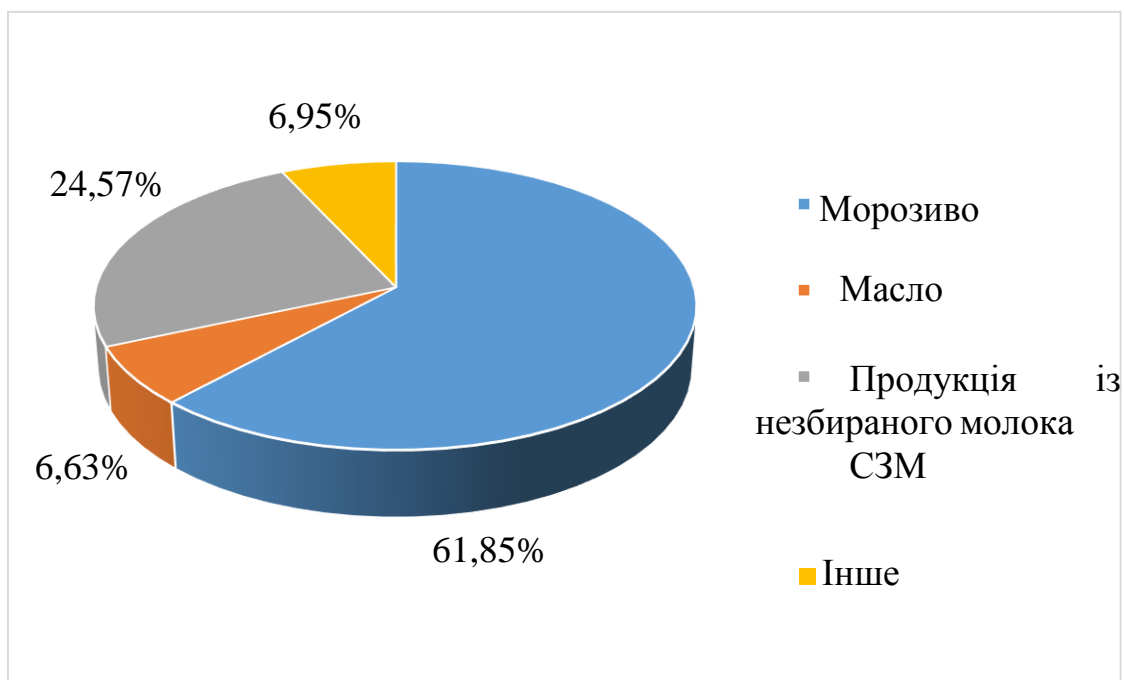

Рис. 2.3. Обсяги реалізації продукції ТОВ «Богодухівський молзавод» за 2018 р.

В 2018 р. з всієї реалізованої продукції, морозиво займає найбільшу частку (61,85%), на другому місці продукція із незбираного молока (24,57%), на третьому – вершкове масло (6,95%) і на останньому – сухе збиране молоко (6,63%).

В даному підрозділі аналізуються витрати на виробництво продукції за калькуляційними статтями та елементами витрат, витрати на одну гривню обсягу виробленої продукції. Аналіз прибутку підприємства передбачає визначення структури й динаміки кожного з елементів, що формують прибуток. Важливим також є дослідження основних факторів, що впливають на зростання чи зниження прибутку підприємства.

Основним завданням аналізу рентабельності є оцінка прибутковості діяльності підприємства в цілому та ефективності використання окремих груп його активів.

Аналіз загального фінансового стану підприємства передбачає розрахунок показників платоспроможності, ліквідності, ділової активності, а також визначення факторів, що вплинули на зміну динаміки даних груп показників.

Метою аналізу економічного потенціалу є загальна економічна оцінка тенденцій, виявлення відхилень і недоліків виробничо-господарської діяльності підприємства, виявлення проблем розвитку і причин існуючого стану об'єкта дослідження.

Проаналізуємо інформацію щодо собівартості реалізованої продукції в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз собівартості реалізованої продукції
ТОВ «Богодучівський молзавод» за 2018-2020 рр.

Склад витрат	Відсотки від загальної собівартості реалізованої продукції (%)	Відхилення, %
--------------	--	------------------

	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/ 2018	2020/ 2019
Сировина	54,91	56,08	56,28	1,17	0,2
Основні матеріали	2,5	2,43	2,5	-0,07	0,07
Допоміжні матеріали	1,42	1,38	1,2	-0,04	-0,18
Тара	3,2	2,95	3,1	-0,25	0,15
Паливо, енергія	4,86	5,63	5,05	0,77	-0,58
Фонд оплати праці	6,3	5,44	7,02	-0,86	1,58
Нарахування на ФОП	1,78	1,53	1,54	-0,25	0,01
Технічні витрати	3,1	2,85	2,7	-0,25	-0,15
Амортизація	6,34	5,96	5,64	-0,38	-0,32
Адміністративні витрати	1,71	1,62	1,53	-0,09	-0,09
Комерційні витрати	13,88	14,13	13,44	0,25	-0,69

Більш наглядно структура собівартості продукції ТОВ «Богодухівський молзавод» за 2020 рік представлена на рис. 2.4.

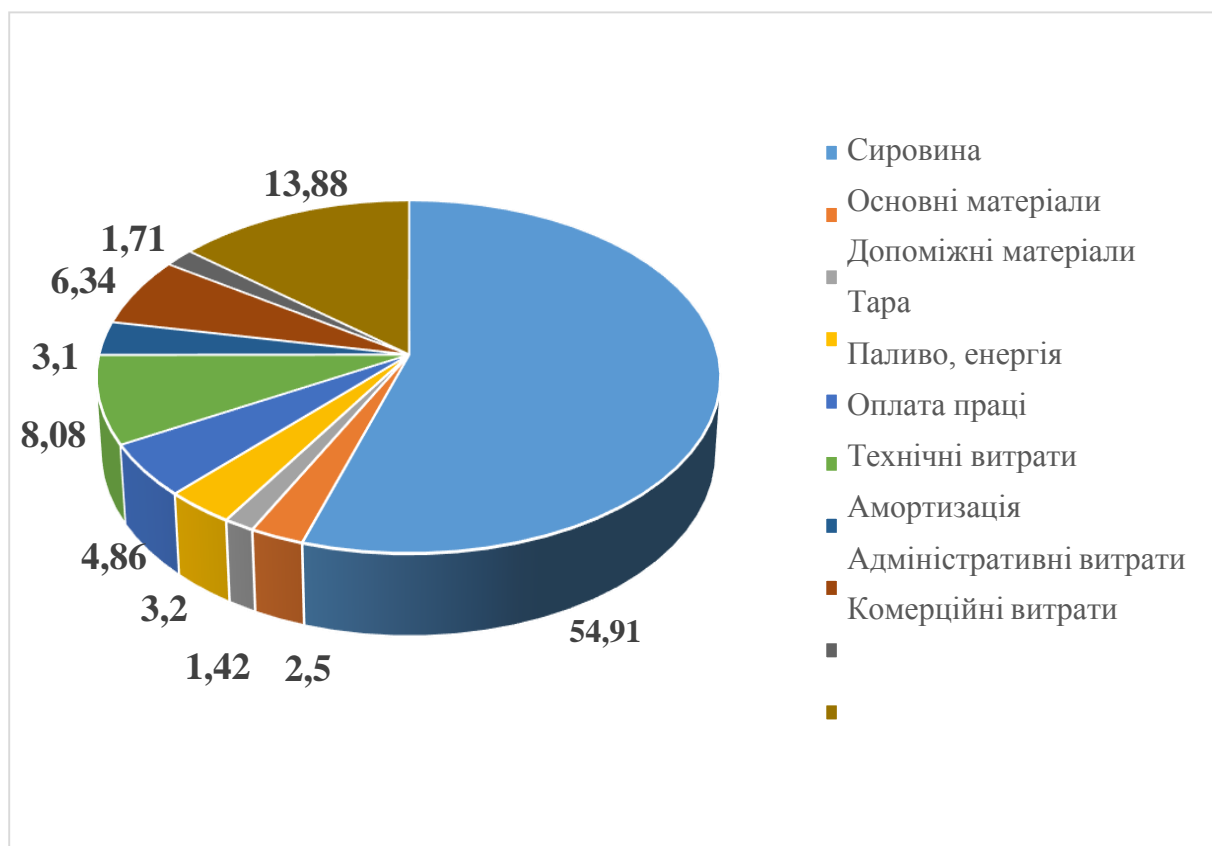

Рис. 2.4. Структура собівартості продукції ТОВ «Богодухівський молзавод» за 2018 р.

Рис. 2.5. Структура собівартості продукції ТОВ «Богодухівський молзавод» за 2019 р.

Рис. 2.6. Структура собівартості продукції ТОВ «Богодухівський молзавод» за 2020 р.

Аналіз собівартості реалізованої продукції ТОВ «Богодухівський молзавод» за 2013 р. показав, що найбільшу частку в загальній собівартості реалізованої продукції складають сировина (56,28%), другими за часткою в загальній собівартості є комерційні витрати (13,44%), третіми – оплата праці (7,02%), четвертим – амортизація (5,64%), п'ятим – паливо та енергія (5,05%). Всі інші витрати мають частку менш ніж 5% у загальній собівартості реалізованої продукції.

2.3.Обґрунтування інструментарію дослідження напрямів зниження собівартості на підприємстві ТОВ «Богодухівський молзавод»

Для оцінки і аналізу собівартості продукції підприємства пропонується застосовувати систему показників, розглянутих в першому розділі даної роботи. Для цього проаналізуємо показники собівартості продукції підприємства.

Собівартість продукції - один з найважливіших економічних показників діяльності підприємства. Отримання найбільшого доходу при найменших витратах, економії трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежить від того, як підприємство вирішує питання, пов'язані зі зниженням собівартості. Успіх в зниженні собівартості залежить від правильності вибору методу обліку витрат на підприємстві, а також контролю і постійного пошуку оптимізованих шляхів зниження собівартості продукції.

Одним із найефективніших методів зниження собівартості – це безперервний технічний прогрес. Впровадження нової техніки, комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів, вдосконалення технології, впровадження прогресивних видів матеріалів дозволяють значно знизити собівартість продукції.

Також зниження собівартості продукції забезпечується за рахунок підвищення продуктивності праці. З ростом продуктивності праці скорочуються витрати

праці в розрахунку на одиницю продукції, а це означає, що питома вага заробітної праці в структурі собівартості зменшується.

Зазначимо, що для забезпечення ефективної діяльності підприємства необхідно постійно шукати резерви зменшення витрат та кількісно їх оцінювати. Оскільки при оцінці витрат підприємства використовується показник «собівартість продукції», тому необхідною умовою є розробка заходів щодо її зниження.

Основними резервами зменшення собівартості продукції є: збільшення обсягів виробництва; скорочення витрат на виробництво за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, ощадливого використання сировини, матеріалів, палива, електроенергії, скорочення непродуктивних витрат і втрат від браку. Кожен з зазначених резервів має свою доцільність у застосуванні, проте залежить від можливостей та поставлених цілей підприємства.

Для більш ґрунтовного аналізу собівартості продукції ПАТ проведемо дослідження того, як змінювалась собівартість реалізованої продукції за 2018-2020 роки та як це впливало на прибуток підприємства, як основного показника, що показує результат ефективної діяльності виробництва. Аналіз собівартості продукції ПАТ наведено в таблиці 2.4

Таблиця 2.4

Аналіз собівартості продукції ТОВ «Богодухівський молзавод»

	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення 2019 від 2018	Відхилення 2020 від 2019	Темп росту 2019/ 2018	Темп росту 2020/ 2019
Чистий дохід від реалізації продукції	1186576	1529184	1774311	342608	245127	128,9	116
Собівартість реалізованої продукції	919497	1199330	1326228	279833	126898	130	110,6
Адміністративні витрати	35802	30942	39105	-4860	8163	86,4	126,4
Витрати на збут	149803	194257	230790	44454	36533	129,7	118,8
Повна собівартість реалізованої продукції	1105102	1424529	1596123	319427	171594	128,9	112
Прибуток від реалізації продукції	81474	104655	178188	23181	73533	128,4	170,3

Згідно проведених розрахунків, можна побачити, що собівартість реалізованої продукції в 2019 році зросла на 342608 тис. грн (28,87%), а в 2020 збільшилась на 1774311 тис. грн. (16,03%). Основна частина витрат, а точніше більше 74%, припадає на собівартість реалізованої продукції. Тому навіть мінімальне зниження цього показника дуже позитивно відобразиться наприбутку.

Питома вага прибутку від реалізації продукції знизилася з 2018 по 2019 рік, але потім стрімко зросла з 2019 по 2020 рік. Також в 2020 році питома вага собівартості реалізованої продукції знизилась на 3,68% порівняно з

попереднім роком, що дуже позитивно сказалося на прибутку від реалізації, його питома вага зросла аж на 3,20% порівняно з 2019 роком. Тому метод, що базується на зниженні витрат на виробництво є доцільним для даного підприємства, оскільки аналіз витрат та заходи щодо їх зменшення можуть забезпечити зниження собівартості продукції. Корисний ефект від застосування даної методики може бути збільшений шляхом покращення технологічного процесу виробництва. Будь-які зміни, які призводять до зменшення витрат на виробництво одиниці продукції підприємства необхідно оцінювати, як зниження собівартості.

Отже, одним із найефективніших методів зниження собівартості – це безперервний технічний прогрес. Впровадження нової техніки, комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів, вдосконалення технології, впровадження прогресивних видів матеріалів дозволяють значно знизити собівартість продукції. Основними резервами зменшення собівартості продукції є: збільшення обсягів виробництва; скорочення витрат на виробництво за рахунок підвищення рівня продуктивності праці, ощадливого використання сировини, матеріалів, палива, електроенергії, скорочення непродуктивних витрат і втрат від браку.

Для дослідження обрано кореляційно-регресійний аналіз, який дозволить виявити фактори, які мають найбільший вплив на собівартість продукції ТОВ «Богодухівський молзавод».

Кореляційний аналіз – дослідження кореляційної залежності між двома і більше випадковими факторами.

Регресійний аналіз – це метод встановлення аналітичного виразу стохастичної залежності між досліджуваними ознаками (знаходження рівняння зв'язку – рівняння регресії).

Рівняння регресії показує, як в середньому змінюється при зміні будь-якого з , та має вигляд:

$$y = f(x_1, x_2, \dots, x_n), \quad (2.1)$$

де y – залежна змінна (результуюча ознака); x_1, x_2, \dots, x_n – незалежні змінні (фактори) [6].

Проведемо кореляційно-регресійний аналіз собівартості ТОВ «Богодухівський молзавод» як результуючої ознаки.

Вхідні дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу представлено у таблиці 2.5:

Таблиця 2.5

Основні фінансові показники діяльності підприємства за
2018 - 2020 рр.

Періоди	Собівартість реалізованої продукції (тис. грн)	Сировина і основні матеріали (тис. грн)	Допоміжні матеріали (тис. грн)	Основна та додаткова заробітна плата (тис. грн)	Технічні витрати (тис. грн)
I квартал 2018	193094,4	111077,1	2480,8	14820,72	6270,98
II квартал 2018	248264,2	121175	3786,49	26154,21	7981
III квартал 2018	266654,1	151468,7	4178,2	27897	8266,3
IV квартал 2018	211484,3	121175	2611,37	18307	6985,9
I квартал 2019	251859,3	147968,5	3144,64	17677,47	751979,9
II квартал 2019	323819,1	188323,6	4799,72	31195,5	957065,3
III квартал 2019	347805,7	201775,3	5296,24	33275,2	991246
IV квартал 2019	275845,9	134516,9	3310,15	21836	717799
I квартал					

2020	278507,9	166309	3023,8	16386,6	7877,8
II квартал 2020	358081,6	181428	4615,28	28917	10026,28
III квартал 2020	384606,1	226785	5092,72	30845,4	10384,4
IV квартал 2020	305032,4	151190	3182,95	20242,3	7519,71

З метою виявлення основних факторів, що впливають на собівартість товарів, потрібно провести кореляційний аналіз витрат підприємства. Для цього використано MS Excel (надбудова «Аналіз даних/Кореляція»), результати представлено у таблиці 2.6:

Таблиця 2.6

Результати кореляційного аналізу прибутковості підприємства

	Собівартість реалізованої продукції	Сировина і основні матеріали	Допоміжні матеріали	Основна та додаткова заробітна плата	Витрати на утримання та експлуатаці ю обладнання
Собівартість реалізованої продукції	1				
Сировина і основні матеріали	0,932156169	1			
Допоміжні матеріали	0,859677914	0,84759967	1		
Основна та додаткова	0,769987701	0,72087735	0,9706099	1	

заробітна плата					
Технічні витрати	0,223452874	0,27866568	0,3549117	0,32779837	1

Оцінка тісноти зв'язку між досліджуваними ознаками здійснювалась із використанням шкали Чеддока, характеристика представлена у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Характеристика тісноти зв'язку собівартості із факторними
ознаками

Показник	Сировина і основні матеріали	Допоміжні матеріали	Основна та додаткова заробітна плата	Технічні витрати
Собівартість реалізованої продукції	дуже тісний	тісний	тісний	слабкий

За результатами кореляційного аналізу можна зробити висновок (табл. 2.7), що між собівартістю реалізованої продукції та сировиною і основними матеріалами спостерігається дуже тісний зв'язок, між собівартістю та допоміжними матеріалами і основною та додатковою заробітною платою спостерігається тісний зв'язок, а між собівартістю і витратами на утримання та експлуатацію обладнання – слабкий.

На етапі кореляційного аналізу було виявлено, що спостерігається явище мультиполінеарності між основною та додатковою заробітною платою та допоміжними матеріалами, та вплив ознаки витрати на утримання незначний. Отже, ці ознаки вилучені перед проведенням регресійного аналізу.

Для встановлення форми зв'язку між досліджуваними ознаками потрібно провести регресійний аналіз. Для його проведення використано MS Excel (надбудова «Аналіз даних/Регресія»), результати представлені у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Регресійна статистика

Регресивна статистика	
Множинний R	0,942823726
R-квадрат	0,888916579
Нормований R-квадрат	0,864231374
Стандартна помилка	21606,71799
Спостереження	12

Скорегований коефіцієнт детермінації $R^2 \approx 0,8642$ (таблиця 2.9), тобто зміна результативної ознаки на 86,42 % спричинена зміною факторних.

Таблиця 2.9

Результати дисперсійного аналізу

Показник	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	2	33622645238	16811322619	36,01009	0,00005074
Залишок	9	4201652364	466850262		
Всього	11	37824297602			

Результати дисперсійного аналізу вказують на надійність отриманої моделі: за критерієм Фішера $f^* = 36,01009 > f_{табл} = 0,00005074$, де $f_{табл} = F(1 - 0,95; m; n - m - 1)$, тобто рівняння регресії (його коефіцієнти) значиме (на 95%), вплив випадкових факторів відсутній.

Таблиця 2.10

Результати регресійного аналізу

	Стандарта помилка	t-статистика	P-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%
Собівартість реалізованої продукції	30124,12	1,22	0,23	-32048,46	114758,09
Сировина і основні матеріали	0,26	4,89	0,00003	1,09	2,02
Основна та додаткова заробітна плата	1,45	1,27	0,75	-0,04	0,03

За результатами регресійного аналізу (табл. 2.10), оскільки для собівартості реалізованої продукції та сировини і основних матеріалів Р- значення менше 0,5, то коефіцієнти можна вважати ненульовими, отже, факторні ознаки впливають на результативну. Для основної та додаткової заробітної плати Р- значення перевищує 0,5, тому можна зробити висновок, що факторні ознаки не мають впливу на результативну.

Оцінка статистичної значимості параметрів регресії здійснюється за допомогою t-критерія (табл. 2.10), при значеннях t-статистики, які менші $t_{табл}(0,95; n-m-1) = 1,894579$, природа формування параметрів a_i є випадковою, інакше, слід визнати статистичну значимість параметра. Отже, природа параметра a_2 (пов'язаний із ознакою сировини та основних матеріалів) випадкова, а параметр a_2 – статистично значимий.

Надійні інтервали для параметрів лінії регресії:

$$1,092 \leq a_1^* \leq 2,027$$

$$-0,045 \leq a_2^* \leq 0,033$$

Рівняння множинної регресії має вигляд:

$$y = 36980,544 + 1,298x_1 + 1,846x_2 .$$

Отже, якщо сировина і основні матеріали зростуть на одиницю, то собівартість реалізованої продукції збільшиться на 1,298 од.; а при зростанні основної та додаткової заробітної плати на одиницю, собівартість реалізованої продукції збільшиться 1,846 од..

Для аналізу впливу зміни питомої ваги факторної ознаки на результуючу у припущенні, що вплив інших факторних ознак відсутній, визначаємо коефіцієнти еластичності:

$$\varepsilon_1 = 0,717; \varepsilon_2 = 0,154.$$

Якщо сировина і основні матеріали зростуть на 1%, то собівартість реалізованої продукції збільшиться на 0,717%; а у випадку якщо основна та

додаткова заробітна плата зростуть на 1%, то собівартість реалізованої продукції зменшиться на 0,154%.

Отже, кореляційно-регресійне дослідження показало, що між собівартістю реалізованої продукції та сировиною та і основними матеріалами спостерігається дуже тісний зв'язок. Між собівартістю та допоміжними матеріалами, та основною та додатковою заробітною платою спостерігається тісний зв'язок. Між собівартістю та витратами на утримання та експлуатацію обладнання зв'язок слабкий.

Висновки до розділу 2

Об'єктом дослідження є ТОВ «Богодухівський молзавод». Основними напрямками діяльності підприємства є: виробництво молочної продукції та іншої продукції, яку виробляє підприємство та її реалізація; оптова та роздрібноторгівля продукцією і товарами, що виробляється на підприємстві в межах України, та за її межами.

Собівартість реалізованої продукції в 2019 році зросла на 342608 тис. грн (28,87%), а в 2020 збільшилась на 1774311 тис. грн. (16,03%). Основна частина витрат, а точніше більше 74%, припадає на собівартість реалізованої продукції. Тому навіть мінімальне зниження цього показника дуже позитивно відобразиться на прибутку.

Для отримання максимального прибутку підприємство повинно забезпечити необхідний рівень попиту на свою продукцію. Темпи зростання обсягів виробництва продукції, підвищення її якості безпосередньо впливають на собівартість продукції, фінансові результати та фінансовий стан підприємства. За даними зробимо висновки, що обсяги продукції збільшуються: морозиво на 24536 тонн (7,6%) в 2020 році, але виробництва масла зменшилось на 597 тон, продукція із незбираного молока на 185 тонн, а СЗМ на 834 тони. В 2020 році основною продукцією підприємства є морозиво (24536 тонни), що складає 69,1% від всього виробництва. З однієї сторони це добре, тому що частка нереалізованого вершкового масла зменшується, а частка нереалізованого морозива залишається на тому ж рівні (99-100%). Але з іншої сторони, підприємство в перспективі може втратити свою частку на ринку вершкового масла.

Всі показники, які характеризують рух робочої сили у звітному періоді кращі у порівнянні з попереднім, що розглядається, як позитивна тенденція. Підприємство поступово автоматизує виробництво, тому чисельність працівників, які вибули в декілька раз більша, чим тих, які прибули. Так у 2018 році середньооблікова кількість робітників складала 1248 осіб, то вже у 2020

році ця цифра становила 986 осіб. Вартісний показник продуктивності росте, в 2019 році він збільшився на 46,88%, а у 2020 на 28,86%.

Питома вага прибутку від реалізації продукції знизилася з 2018 по 2019 рік, але потім стрімко зросла з 2019 по 2020 рік. Також в 2020 році питома вага собівартості реалізованої продукції знизилась на 3,68% порівняно з попереднім роком, що дуже позитивно сказалося на прибутку від реалізації, його питома вага зросла аж на 3,20% порівняно з 2019 роком.

З 2018 по 2019 рік коефіцієнт покриття виріс на 71,29%, а саме в 2019 році в компанії залишається 5,43 гривень на кожну гривню поточних зобов'язань. З 2019 по 2020 рік показник знизився на 11,05%. Показник 5,43 є дуже привабливим для кредиторів, але не для власників і менеджменту, тому що це означає, що структура активів є неефективною. З 2019 по 2020 рік показник знизився на 11,05%. Це, звичайно, є позитивно, але не достатньо, так як значення все ще вище 3.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ «БОГОДУХІВСЬКИЙ МОЛЗАВОД»

3.1. Формування стратегії управління собівартістю

Собівартість продукції є одним із найважливіших показників діяльності підприємства, який впливає на його рентабельність і самоокупність. Крім того, рівень собівартості продукції визначає ступінь досягнення стратегії зниження витрат у зміцненні конкурентоспроможності.

Управління підприємством загалом та за функціями неможливе без отримання достатньої, достовірної, облікової та оперативної інформації. Однак, якщо управління виробничим процесом, технічною підготовкою виробництва ґрунтуються переважно на даних оперативного обліку, то управління виробничими витратами та собівартістю неможливе без наявності достовірної бухгалтерської інформації [1, с. 3].

Оскільки приріст прибутку в промисловості відбувається приблизно на одну третину через зростання обсягу виробництва і на дві третини через зниження собівартості продукції, то саме собівартість, тобто шляхи її оптимізації, є основою вирішення великого кола проблем, пов'язаних з ефективною діяльністю підприємства [11, ст. 786].

Управління собівартістю за своєю сутністю означає управління всією діяльністю підприємства, оскільки охоплює всі сторони виробничих процесів, що відбуваються на підприємстві.

Управління собівартістю продукції підприємства – планомірний процес формування витрат на виробництво всієї продукції, собівартості окремих її видів, організації та контролю за виконанням завдань зі зниженням

собівартості продукції, виявлення резервів для цього.

Стратегія управління собівартістю повинна бути орієнтована на зниження собівартості продукції.

Підприємства найчастіше зосереджуються на шляхах мінімізації собівартості продукції, що не завжди є вдалим способом управління і призводить до зниження обсягів реалізації продукції і як результат – зниження прибутковості. Ми пропонуємо впроваджувати комплексну систему управління собівартістю продукції, яка охоплювала б весь процес створення нового продукту – від ідеї до використання споживачем, що дає можливість оптимізувати собівартість продукції в процесі інноваційної діяльності з використанням усіх функцій управління – аналізу, планування, організації, регулювання та контролю (рис. 1).

Рис. 3. 1. Стратегія управління собівартістю продукції.

Аналіз. З його допомогою проводиться дослідження навколишнього середовища підприємства, стан ринку, конкурентів та продукції, що випускається на ньому. Визначається вид, асортимент і структура продукції. Вибирається метод оцінювання та розрахунку матеріальних ресурсів при їх використанні у виробництві.

Планування. Визначаються планові обсяги виробництва продукції, норми витрат матеріальних і трудових ресурсів, майбутні постачальники та споживачі продукції. Вперше розраховується планова собівартість усієї

виробленої та реалізованої продукції.

Організація. Розуміється раціональне управління виробництвом і витратами, впровадження та застосування технічного та технологічного рівня виробництва, організація злягоджених надходжень сировини та матеріалів та ефективний збут.

Регулювання. Відповідає за своєчасне втручання при потребі в процеси, від яких залежить рівень собівартості продукції. До них слід віднести, зокрема, підвищення технічного рівня виробництва (впровадження нової та вдосконалення застосовуваної техніки і технології, модернізація і поліпшення експлуатації наявного устаткування, застосування нових видів сировини, матеріалів, палива і енергії, підвищення якості своєї продукції), удосконалення управління організації виробництва та праці (поліпшення організації праці та використання робочого часу, поліпшення організації та обслуговування виробництва, ліквідація зайвих витрат і втрат), зміна обсягу і структури продукції (відносні зміни умовно-постійних витрат, зміни амортизаційних відрахувань, структури випущеної продукції, ведення нових виробництв), зміна умов господарювання (зміни цін на вироблену продукцію, зміна цін на споживані сировину, матеріали, комплектуючі вироби, паливо, енергію і напівфабрикати і т. п.).

І насамкінець зауважимо: для того, щоб весь цей механізм працював ефективно і злягоджено, необхідно постійно здійснювати контроль собівартості за допомогою функції контролю.

З метою реалізації стратегії управління собівартістю доцільно використовувати одну з трьох концепцій.

Концепція функціонального обліку витрат (ABC – Activity-Based Costing) формулює облік і аналіз витрат за видами діяльності в частині розподілу накладних витрат на продукцію. Системи «ABC» можуть використовуватися для калькуляції виробничих витрат, аналізу прибутковості, для управління і контролю витрат. Цей підхід дозволяє визначати види діяльності, що призводять до виникнення витрат, і дослідити основні носії витрат для цих

видів діяльності, що забезпечують більш глибоке розуміння категорії витрат у довгостроковому періоді.

Для успішного застосування методу «ABC» необхідно вивчити організацію роботи всіх без винятку підрозділів підприємства з метою виявлення функціональних взаємозв'язків між ними, ретельно проаналізувати можливість скорочення витрат і підвищення якості робіт. Витрати на впровадження системи «ABC» бувають значними і можуть стати перешкодою для підприємства, яке щойно здійснило велике капіталовкладення в передову виробничу технологію.

«Система управління менеджментом» (Management control systems) становить систему, яка збирає і розподіляє інформацію для оцінки ефективності різних організаційних ресурсів - людських, фізичних, фінансових, а також організації загалом з урахуванням її організаційної стратегії.

«Концепція стратегічного управління витратами» (Strategic Cost Management) відображається через злиття трьох напрямів стратегічного менеджменту – аналіз ланцюжків цінностей, стратегічне позиціонування, аналіз і управління факторами, які визначають витрати, що дало можливість віднайти ефективні шляхи нарощування економічного потенціалу на управлінському рівні.

Сучасні системи управління собівартістю здебільшого зорієнтовані на формування тієї чи іншої системи обліку собівартості продукції, запровадження якої недостатньо для ефективного функціонування підприємств. Підвищення ефективності їх діяльності значною мірою залежить від управління рівнем собівартості продукції. Ступінь керованості цим процесом можна значно підвищити, здійснюючи всі функції управління – аналізу, планування, організації, регулювання та контролю – відносно цільового рівня собівартості продукції. Це вимагає практичного виокремлення основних центрів відповідальності, які б виконували основні функціональні аспекти управління витратами.

Для ефективного управління собівартістю підприємство доцільно поділити на

основні центри відповідальності, які б забезпечували основні функціональні аспекти управління витратами. При цьому управління собівартістю відбувається під час усього циклу виробництва: від дослідження ринку до остаточного випуску продукції. Це дає змогу відслідковувати всі можливі витрати, прийняти рішення щодо їх оптимізації, що дасть можливість виробляти продукцію з найменшими втратами.

Запропонована стратегія управління собівартістю продукції із здійсненням усіх функцій управління, дозволяє планувати, здійснювати моніторинг та регулювати собівартість продукції під час усього виробничого процесу.

3.2. Напрями та резерви зниження собівартості продукції

Для отримання більшого прибутку кожне підприємство прагне знижувати собівартість своєї продукції. У процесі її зниження виявляються майже всі складові підвищення ефективності виробництва: зростання продуктивності праці, економія матеріально-сировинних і паливно-енергетичних ресурсів поліпшення використання основних фондів. Значення обліку собівартості величезне.

По-перше, зниження витрат на одиницю продукції дає змогу збільшити обсяг виробництва на підприємстві при наявних ресурсах, забезпечити тимсамим прискорення оборотності оборотних засобів.

По-друге, зниження собівартості є істотним джерелом зростання прибутковості (доходності) виробництва, а отже, завдяки цьому покращуються економічні показники діяльності виробництва та підвищується конкурентоспроможність підприємства.

По-третє, зменшення видатків матеріальних ресурсів в обробних галузях сприяє економії капітальних вкладень у галузях добувної промисловості.

По-четверте, зниження собівартості продукції - реальна основа зниження цін, а отже, підвищення життєвого рівня населення [6].

Для дослідження було вибрано вершкове масло, яке ТОВ «Богодухівський молзавод» виготовляє. Вершкове масло - один із найбільш смачних, корисних і повністю засвоюваних організмом молочних продуктів, який користується широким попитом серед різних верств населення. Україна є одним з найбільших експортерів вершкового масла. Так у січні 2019 року на зовнішні ринки Україною у вартісному вираженні було експортовано вершкового масла на суму понад 1 млн. \$. Найбільші обсяги поставок за січень 2019 року Україна здійснила до Грузії (336 тис. \$), Єгипту (268 тис. \$) та Марокко (144 тис.\$) [7]. Процес виробництва вершкового масла не такий простий, як здається на перший погляд. В залежності від способу концентрації жиру і формування жирової структури продукту розрізняють два способи виробництва вершкового масла:

1. Метод збивання вершків. Передбачає одержання масляного зерна із вершків середньої жирності і наступну механічну його обробку. Масло таким способом може бути виготовлене у масловиготовлювачах періодичної і безперервної дії.
 2. Метод перетворення високо жирних вершків. Ґрунтується на термомеханічному впливі високожирних вершків у спеціальних апаратах безперервної дії і термостатуванні в спокої або без термостатування.
- Кожен з існуючих методів має свої переваги та недоліки, вони представлені у таблиці 3.1 [10].

Таблиця 3.1

Переваги та недоліки способів виробництва вершкового масла

Збивання вершків у масловиготовлювачах		Перетворення високожирних вершків
Періодичної дії	Безперервної дії	
Переваги		
Добра термостійкість масла	Добра намазуваність масла	Відмінне диспергування вологи
Добра намазуваність	Добра термостійкість	Низьке бактеріальне обсеменення
Легко регулювати однорідність складу масла та його властивості	Висока механізація виробничих процесів	Висока стійкість масла, низький вміст вологи. Економне використання виробничої площі. Короткочасність виробничого циклу. Менші витрати холоду та води. Неможливість переробки вершків підвищеної кислотності
Недоліки		
Підвищене обсеменення мікрофлорою	Підвищений вміст повітря	Нетермостійкість масла
Тривалість виробничого процесу.	Підвищене обсеменення мікрофлорою.	Незадовільне відділення плазми.

Недостатня механізація виробництва. Багато ручної праці	Тривалість виробничого процесу. Підвищений відхід жиру всколоти	Підвищена масова частка жиру в плазмі
Незадовільна дисперсність вологи в маслі	Недостатньо висока дисперсність вологи в маслі. Нерівномірність складу і якості масла однієї виробки	Підвищене витікання рідкого жиру

Вершкове масло виготовляють на підприємстві за методом збивання вершків у масловиготовлювачах. Спочатку молочна сировина ділиться на вершки і знежирене молоко, після чого сирі вершки зберігають в окремому резервуарі. Це резервуари, де відбуваються фізичні дозрівання вершків, у процесі якого близько 30% молочного жиру кристалізується. Це потрібно для того, щоб масло добре збивалося, було пластичним і набуло необхідної консистенції. Вершки з питомою вагою жиру 35-40% після дозрівання скеровують на масловиготовлювач, де вершки безперервно взбиваються. Після чого настає етап фасування масла, масло автоматично упаковується і фасувальники складають масло у картонні ящики і відправляють на склад.

Через такий процес виготовлення, значна частина собівартості припадає на оплату праці та оплату енергії.

Особливістю технології виробництва є високотемпературна обробка молока з подальшою витримкою в закритій ємності при високій температурі. Дана технологічна операція здійснюється для того, щоб продукт отримав оригінальний горіховий присмак. Крім того, високотемпературна обробка запобігає розвитку побічної мікрофлори і є гарантом збереження якісних показників під час збереження [8]. Вартість масла «Вологодське» 50 грн за

пачку.

Після виготовлення масла, його фасують, пакують та маркують. Одна пачка масла важить 200 г., в ящик пакують по 20 штук. Всі види пакувальних матеріалів, споживчої та транспортної тари вітчизняного виробництва повинні відповідати вимогам чинних нормативних документів.

Зберігання масла проходить в маслосховищах. Масло відразу після пакування охолоджують, і чим швидше воно буде охолоджене, тим вища буде його стійкість. Незалежно від сорту, молоко з температурою вище +10°C приймають як неохолоджене з відповідним зниженням закупівельної ціни. Масова частка жиру і білка у молоці повинна відповідати базисним нормам. За кожні 0,1% нижче від цих норм здійснюють відповідні знижки ціни [11].

Аналіз можливих напрямків зниження собівартості продукції наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Аналіз можливих напрямків зниження собівартості продукції

Напрямок зниження собівартості масла	Аналіз придатності напрямку для підприємства	Рішення щодо реалізації напрямку зниження собівартості
1	2	3
Підвищення технічного рівня виробництва	Впровадження нових, прогресивних технологій, механізація та автоматизація виробничих процесів. Один з найголовніших і найефективніших методів зниження собівартості, призведе до відносно великого зниження собівартості.	Реалізація даного методу на підприємстві можлива, але потребує дуже великих вкладів.

Збільшення продуктивності праці	Для збільшення продуктивності праці необхідно впроваджувати механізацію та автоматизацію виробничих процесів, оптимізувати чисельність робітників, раціонально їх розміщати, підвищувати їх рівень кваліфікації, покращувати	Реалізація даного методу на підприємстві можлива, але потребує значних вкладів. Атакож потребує скорочувати кількість працівників, що скорочує
	умови праці, підвищувати мотивацію до праці. Все це дасть можливість отримувати економію по заробітній платі. На підприємств і за останні роки стрімко скорочується кількість працівників (від 5% до 15% за рік), але все ще кількість працівників на підприємстві занадто велика, тому автоматизація виробничих процесів один з найкращих варіантів зниження собівартості	робочі місця і не є позитивним для робітників
Покращення використання сировини та матеріалів	Зменшення витрат сировини і матеріалів на підприємстві може бути	Реалізація даного методу на підприємстві можлива, але потребує детального

	<p>досягнуто за рахунок зниження норм їхнього використання, скорочення відходів і втрат у процесі виробництва і збереження, повторного використання матеріалів, впровадження безвідходних технологій</p>	<p>вивчення можливих варіантів досягнення цього.</p>
<p>Зменшення логістичних витрат сировини</p>	<p>Велику частку в собівартості продукції складають логістичні операції. Зниження таких витрат може бути досягнене за рахунок пошуку більш дешевих постачальників та за рахунок зменшення витрат на зберігання сировини та матеріалів.</p>	<p>Реалізація даного методу на підприємстві можлива, але потребує детального вивчення всіх можливих постачальників, а також вивчення якості їх товарів.</p>
<p>Зменшення витрат на управління та організацію виробництва</p>	<p>Укрупнювати цехи, відділи, вдосконалювати структуру управління, забезпеченість засобами обліку і контролю. Важливо зменшувати витрати на обслуговування використанням системи планово-попереджувальних</p>	<p>Реалізація даного методу на підприємстві можлива.</p>

	ремонтівобладнання, водозабезпечення, каналізації; впровадженням сучасних методів організації ремонтів, сервісногообслуговування.	
Збільшення обсягів виробництва продукції	Збільшення обсягів виробництва масла допоможе значно знизити собівартість продукції. В даний момент кількість випуску масла на рік дуже низька.	Реалізація даного методу на підприємстві можлива, але потребує інтенсивної роботи маркетингового відділу, щоб збільшити продажі масла. Тому що реалізація продукту складає лише 75-85% від вироблення.

Отже, ТОВ «Богодухівський молзавод» виробляє два види вершкового масла «Вологодське» та «Хуторок селянський». Вартість першого складає 50 грн за пачку, вартість другого складає 40 грн за пачку. В існуючих умовах діяльності ТОВ «Богодухівський молзавод» найкращими методами зниження собівартості масла буде: підвищення технічного рівня виробництва, збільшення обсягів виробництва продукції, зменшення логістичних витрат та збільшення продуктивності праці.

3.3. Обґрунтування доцільності пропозиції по зменшенню собівартості продукції на ТОВ «Богодухівський молзавод»

Для зниження собівартості продукції на ТОВ «Богодухівський молзавод» пропонується замінити старе обладнання, яке має значний ступінь зносу та морально застарів, на нове обладнання, яке має кращі технічні характеристики і забезпечує підвищення якості продукції, що виробляється. Висока якість продукції сприяє підвищенню попиту на продукцію, поліпшенню фінансових результатів не тільки за рахунок обсягів продажу, але й за рахунок більш високих цін на якісну продукцію. Це позитивно вплине на технічний стан підприємства та дозволить знизити собівартість продукції. Пропонується змінити обладнання на нове.

Можна виділити наступні види витрат, які понесе ТОВ «Богодухівський молзавод» при реалізації даного напрямку підвищення ефективності виробничої діяльності:

Одноразові витрати:

- витрати на придбання гомогенізатора ГМ – 520 тис. грн.;
- витрати на монтаж та встановлення гомогенізатора ГМ – 5% від вартості;

Щорічні витрати:

- амортизація – 4% від вартості;
- витрати на щорічне обслуговування (планові огляди та ремонти, заміна зношених частин, діагностика роботи обладнання та ін.) – 30% від амортизаційних витрат.

Станом на 2020 р. ТОВ «Богодухівський молзавод» мав чистий прибуток у розмірі 135335 тис. грн., тому витрати, пов'язані із придбанням даного виду обладнання, рекомендується здійснити із власних коштів підприємства. Порахуємо повну суму витрат, які потрібно здійснити для заміни техніки за допомогою формули:

$$\text{Сум} = \text{Вд} + \text{Вп} + \text{Вм} ,$$

де Вд – витрати на демонтаж старої техніки;

Вп – витрати на придбання нової техніки;

Вм – витрати на монтаж нової техніки;

$$\text{Сум} = 12400 + 520000 + 26000 = 558400.$$

Отже, на заміну обладнання потрібно 558,4 тис. грн.

А також порахуємо витрати на амортизацію та щорічне обслуговування обладнання. Витрати на амортизацію та щорічне обслуговування розраховується на рік.

$$\text{Сум} = A + B_0 ,$$

де А – амортизація;

В₀ – витрати на щорічне обслуговування;

$$\text{Сум} = 20800 + 6240 = 27040 .$$

Отже, на амортизацію та щорічне обслуговування гомогенізатора потрібно 27,04 тис. грн.

А тепер розрадуємо витрати на амортизацію (20%) та обслуговування центробіжного насоса:

Витрати на щорічне обслуговування становлять:

$$\text{Сум} = 32000 + 9600 = 41600 .$$

Отже, на амортизацію та щорічне обслуговування центробіжного насоса потрібно 41,6 тис. грн., що на 14560 грн більше (65%), чим потрібно на амортизацію та щорічне обслуговування гомогенізатора ГМ.

Складемо прогнозну суму витрат на реалізацію запропонованого напрямку

підвищення економічної ефективності виробничої діяльності ТОВ «Богодухівський молзавод» (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Прогноз витрат за напрямком зниження собівартості продукції ТОВ «Богодухівський молзавод»

Витрати, грн.	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Витрати на демонтаж старого обладнання	12400								
Витрати на придбання нового обладнання	520000								
Витрати на монтаж	26000								
Амортизація	20800	20800	20800	20800	20800	20800	20800	20800	20800
Щорічне обслуговування	6240	6240	6240	6240	6240	6240	6240	6240	6240
Загалом	27040	27040	27040	27040	27040	27040	27040	27040	27040

Таким чином, витрати на реалізацію напрямку зниження собівартості через впровадження нового обладнання, яке забезпечить зменшення амортизаційних відрахувань та витрат на технічне обслуговування та ремонт обладнання, представлені в табл. 3.4. Найбільші витрати підприємство матиме в перший рік роботи нового обладнання, тобто в 2018 році вони складуть 585,44 тис. грн. В інші роки витрати на реалізацію проекту будуть

зменшуватися. Починаючи з 2020 до 2028 року витрати щорічно будуть складати 27,04 тис. грн. Для того, щоб прийняти рішення щодо економічної доцільності впровадження даного напрямку, необхідно зробити оцінку економічної ефективності даного проекту.

Також була виявлена можливість скоротити чисельність працівників на підприємстві на 72 робітника, за допомогою автоматизації виробництва. В 2020 році середньооблікова чисельність робітників складала 986 робітників. Після скорочення чисельності працівників, витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи знизяться, що позитивно вплине на собівартість продукції. Аналіз ефективності управління трудовими ресурсами після скорочення чисельності робітників наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз ефективності управління трудовими ресурсами після
скорочення чисельності робітників

Назва показника	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхи- лення 2019 від 2018	Відхи- лення 2020 від 2019
Середньооблікова кількість робітників (осіб)	1095	986	914	-109	-72
Середня тривалість робочого дня (годин)	8	8	8	0	0
Фонд оплати праці (тис. грн)	87180,7	103985,1	96391,87	16804,4	-7593,23
Середня заробітна плата (грн)	79617,08	105461,56	105461,56	25844,48	0

Проаналізувавши таблицю, можна зробити висновок, що після скорочення чисельності робітників на 72, фонд оплати праці знизиться на:

$$P * ЗП,$$

де P – кількість скорочених робітників;

ЗП – середня заробітня плата (за рік); $72 * 105461,56 = 7593232,32$ грн.

Отже, фонд оплати праці знизиться на 7593,23 тис. грн. Це, звичайно, позитивно вплине на собівартість продукції.

Отже, при переоснащенні парових котлів, підприємство зможе знизити витрати на енергію. Також при заміні центробіжного насоса на гомогенізатора ГМ підприємство зможе знизити витрати на амортизацію та технічні витрати, а також збільшити кількість виробленої продукції на до 30%. Було виявлено, що підприємство може зменшити середньооблікову кількість працівників на 72 особи, при цьому фонд оплати праці та соціальні витрати знизяться.

Використання нового обладнання дозволить збільшити кількість виробленої продукції та дозволить знизити затрати на перекачування вершків.

На даний момент підприємство може виготовити 2747 тонн вершкового масла за рік. Витрати, пов'язані із зазначеним обсягом продукції, складають 214941 тис. грн.

Впровадження нової техніки дозволить збільшити цю кількість до 3584,1 тон.

А це на 837,1 тон більше, чим було в 2020 році. Визначимо можливий дохід від реалізації продукції у зв'язку з впровадженням нової техніки.

У 2020 році собівартість однієї тонни вершкового масла склала:

$$\text{Собівартість 1 т} = \text{Вт/Вп} * 1000$$

Де Вт – вартість виготовленої продукції (тис. грн)

Вп – виготовлена продукція (т)

Собівартість 1 т. = 78245 грн.

Витрати на виготовлення 1 тонни вершкового масла в 2020 році показані в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Калькулювання вартості виробництва 1 тонни в 2020 році

№	Склад витрат	Сума грн	% від загальної собівартості
1	Сировина	44036,29	56,28
2	Основні матеріали	1956,13	2,5
3	Допоміжні матеріали	938,94	1,2
4	Тара	2425,6	3,1
5	Паливо, енергія	3951,73	5,05
6	Фонд оплата праці	5492,8	7,02
7	Нарахування на ФОП	1204,97	1,54
8	Технічні витрати	2112,6	2,7
9	Амортизація	4413,02	5,64
10	Адміністративні витрати	1197,15	1,53
11	Комерційні витрати	10516,13	13,44
12	Разом	78245	100

Проаналізувавши таблицю 3.7 можна зробити висновки, що в 2019 році на 1 тонну вершкового масла найбільшу частку в собівартості продукції припадала сировина (56,28%), на другому місці комерційні витрати (13,44%), на третьому – оплата праці (7,02%).

Після введення гомогенізатора ГМ витрати на амортизацію знизяться на 11200 грн/рік, а на технічні витрати – на 3360 грн/рік. Переоснащення Bosch UL-S

допоможе знизити витрати на паливо та енергію на 1,6%.

Витрати на амортизацію на 1 тонну вершкового будуть становити: $4413,02 - 4,08 = 4408,94$ грн.

Технічні витрати на 1 т. вершкового масла будуть становити:

$$2112,61 - 1,22 = 2111,39 \text{ грн.}$$

Витрати на паливо та енергію знизились на:

$$3951,73 * 0,016 = 63,23 \text{ грн.}$$

Отже, витрати на вироблення однієї тонни продукції після введення нового обладнання можуть знизитись на 68,53 грн.

З новою технікою підприємство може виробляти на 30% більше вершкового масла. Так як збільшиться кількість виробленої продукції і час, на виготовлення продукції, не зміниться, то витрати на амортизацію, технічні витрати, паливо та енергію, оплату праці не будуть змінені. При збільшенні на 30% підприємство буде виготовляти $2757 * 1,3 = 3584,1$ т. вершкового масла. А це на 827,1 т. більше, чим було в 2020 році. Собівартість 1 тонни вершкового масла після введення нової техніки та збільшенню обсягу продукції на 827,1 тонну розраховано в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Собівартість вершкового масла після запропонованих заходів

№	Склад витрат	Сума, грн	% від загальної собівартості
1	Сировина	44036,29	58,64
2	Основні матеріали	1956,13	2,6
3	Допоміжні матеріали	938,94	1,25
4	Тара	2425,6	3,23
5	Паливо, енергія	3888,5	5,18
6	Фонд оплати праці	4209,91	5,6
7	Нарахування на ФОП	926,18	1,23
8	Технічні витрати	1619,18	2,16

9	Амортизація	3382,32	4,5
10	Адміністративні витрати	1197,15	1,59
11	Комерційні витрати	10516,13	14
12	Разом	75096,33	100

Отже, витрати при виробництві 3584,1 тонни продукції після введення нової техніки будуть складати $75096,33 * 3584,1 = 269152,76$ тис. грн Собівартість 1 т. вершкового масла буде становити 75096,33 грн., що на 3148,67 грн. менше, чим було в 2019 році.

Також підприємство може знизити чисельність робітників на 72 особи. Тобто оплата праці на 1 т. продукції може знизитись на:

$$\text{Опз} / \text{Фоп},$$

Де Опз – оплата праці на звільнених робітників; Фоп – фонд оплати праці;

$$7593,23 / 103985,1 = 7,3\% .$$

Собівартість однієї тонни вершкового масла після скорочення кількості працівників розрахована в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Собівартість вершкового масла після скорочення кількості робітників

№	Склад витрат	Сума, грн	% від загальної собівартості
1	Сировина	44036,29	58,91
2	Основні матеріали	1956,13	2,62
3	Допоміжні матеріали	938,94	1,26
4	Тара	2425,6	3,24
5	Паливо, енергія	3888,5	5,2
6	Фонд оплати праці	3923,49	5,25
7	Нарахування на ФОП	863,17	1,15
8	Технічні витрати	1619,18	2,17
9	Амортизація	3382,32	4,53

10	Адміністративні витрати	1197,15	1,6
11	Комерційні витрати	10516,13	14,07
12	Разом	74746,9	100

Проаналізувавши таблицю 3.8 можна зробити висновки, що після скорочення чисельності робітників на 72 особи, собівартість продукції буде становити 74746,9 грн., що на 3498,1 грн (4,47%) менше, від собівартості, яка була в 2019 році. Собівартість 3584,1 тонн вершкового масла після введення нової техніки, збільшенні обсягу виробництва та скороченні чисельності робітників на 72 особи буде становити 267900,36 тис. грн.

Отже, після введення нової техніки та при збільшенні обсягу виробництва на 30% собівартість 1 т вершкового масла буде становити 75097,33 грн, що на 3148,67 грн менше, чим було в 2019 році. Також при зменшенні середньооблікової кількості працівників на 72 особи, собівартість 1 т вершкового масла може становити 74746,9 грн, що на 4,47% менше від собівартості, яка була в 2019 році.

Використання нового обладнання дозволить збільшити обсяг вироблення продукції та знизити витрати на енергію, амортизацію та технічні витрати.

Розглянемо можливі резерви збільшення суми прибутку за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції, зниження її собівартості, реалізації її на більш вигідних ринках збуту та ймовірне підвищення рентабельності виробничої діяльності підприємства.

1. Для визначення резервів зростання прибутку за рахунок резервів збільшення обсягу реалізації продукції необхідно виявлений раніше резерв росту обсягу реалізації продукції помножити на фактичний прибуток у розрахунку на одиницю продукції відповідного виду:

$$P \uparrow \Pi_{vPI} = \uparrow VPI_i \cdot \Pi_{\phi i}^{ед}$$

На підприємстві при існуючому устаткуванні і рівні організації виробництва

максимальний обсяг виробництва 2747 т. вершкового масла.

Резерв росту обсягу реалізації продукції, після введення нового обладнання складає:

$$3584,1 - 2747 = 837,1 \text{ т.}$$

У 2020 році сума прибутку, що приходиться на одиницю продукції склала:

$$11813,86 / 2747 = 4,3 \text{ тис. грн}$$

Резерв зростання прибутку складає:

$$837,1 * 4,3 = 3599,53 \text{ тис. грн}$$

2. Для знаходження резервів збільшення прибутку за рахунок зниження собівартості товарної продукції і послуг потрібно попередньо виявлений резерв зниження собівартості кожного виду продукції збільшити на можливий обсяг її продажів з урахуванням резервів його росту. Розрахунки показали, що при заміні техніки та збільшенні обсягу продукції можна знизити собівартість однієї тонни вершкового масла на 3148,67 грн.

При цьому прибуток збільшиться на наступну величину:

$$П = СБн * Рп ,$$

Де П – прибуток;

СБн – різниця між собівартістю 2020 році та собівартістю після заміни техніки та збільшення обсягу продукції;

Рп – обсяг продукції.

$$3148,67 * 3584,1 = 11285,15 \text{ тис. грн.}$$

При скороченні середньооблікової кількості робітників на 72 особи, прибуток можна збільшити на:

$$П = (СБ - СБп) * Р,$$

де П – прибуток;

СБ – собівартість 1 т. продукції за 2020 рік;

СБп - собівартість 1 т продукції після зниження кількості робітників;

Р – кількість виготовленої продукції після введення нової техніки та збільшення обсягу продукції.

$$(75096,33 - 74746,9) * 3584,1 = 1252,39 \text{ тис. грн.}$$

Собівартість при збільшенні обсягу продукції, впровадженні нової техніки та скороченню середньооблікової кількості працівників:

$$СБр = СБ - СБп - СБн .$$

$$78245 - 3148,67 - 349,43 = 74746,9 \text{ грн. за 1 т вершкового масла.}$$

Узагальнимо усі виявлені резерви зростання прибутку в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Джерело резервів	Підвищення прибутку, тис. грн
Збільшення обсягу виробленої продукції	3599,53
Зниження собівартості продукції	11285,15
Скорочення середньооблікової кількості працівників	1252,39
Разом	16137,07

Узагальнення резервів збільшення суми прибутку

Після введення нової техніки, збільшення обсягу виробленої продукції та зниження кількості працівників підприємство може отримати прибуток в розмірі 16137,07 тис. грн.

А тепер порахуємо рівень рентабельності. Резерв підвищення рівня рентабельності можна розрахувати за формулою:

$$PR = (11813,86 + 16137,07) / (3584,1 * 74,75) * 100 - (11813,86 / (2747 * 78,25) * 100) = 4,94\%$$

$$PR = 4,94\%$$

Проведені розрахунки показують, що після впровадження описаних вище

заходів рентабельність виробничої діяльності може збільшитися на 4,94% .

Отже, зниження собівартості можливе за рахунок оновлення техніки, яке знизить витрати на енергію, амортизацію та технічні витрати, а також дозволить збільшити обсяг випуску продукції. Використовуючи цей метод собівартість 1 т. вершкового масла можна знизити на 3148,67 грн, так собівартість 1 т. буде становити 75096,33 грн.

Також зниження собівартості можливе за рахунок зниження кількості працівників. Таким чином собівартість 1 тонни продукції складає 77895,57 грн. При використанні цих двох методів, підприємство може збільшити суму прибутку на 16137,07 тис. грн.

Висновки до розділу 3

ТОВ «Богодухівський молзавод» є найбільшим виробником морозива в Україні та займає близько 30% ринку. Нажаль, з вершковим маслом ситуація набагато гірша, підприємство посідає 9 місце та займає лише 3% Українського ринку. Це пов'язано з неконкурентною ціною на товар. Тому дуже важливим є зменшення собівартості продукції.

На підприємстві виготовляють лише два види вершкового масла. Це масло «Хуторок селянський» та «Вологодське», їх виготовляють на підприємстві за методом збивання вершків у масловиготовлювачах. Через такий процес виготовлення, значна частина собівартості припадає на оплату праці та оплату холоду і енергії.

На вироблення 1638 т. вершкового масла «Вологодське» в 2020 році було витрачено: 3771,15 т. вершків, 2188,49 т. маслянки, 33951,79 т. молока знежиреного.

Досягнути зменшення собівартості можна такими способами: замінивши техніку на більш нову, більш ефективну; збільшити обсяг виробництва; зменшити середньооблікову кількість робітників.

Нове обладнання зменшить витрати на енергію та амортизацію, а також дозволить збільшити обсяг виробленої продукції. Збільшення обсягу виробленої продукції значно знизить собівартість. Зменшення кількості робітників зменшить фонд оплати праці, що в свою чергу позитивно вплине на собівартість.

ВИСНОВКИ

В даній дипломній роботі ми визначили що таке собівартість продукції та зазначили методи зниження собівартості.

Собівартість — один з найважливіших показників господарської діяльності підприємств, оскільки показує, у що саме обходиться господарству виробництво відповідного виду продукції і наскільки економічно вигідним воно є в конкретних природно-економічних умовах господарювання. Показник собівартості дає можливість глибоко аналізувати економічний стан підприємства і виявляти резерви підвищення ефективності виробництва. За інших однакових умов підприємство тим більше одержуватиме прибутку на одиницю продукції, чим нижча її собівартість, і навпаки. Зі зниженням собівартості зростає цінова конкурентоспроможність продукції, а отже, і зміцнюються позиції підприємства на товарному ринку.

Для комплексного аналізу собівартості продукції застосовуються спеціальні показники, які дозволяють розраховувати і аналізувати витрати підприємства на весь об'єм виробленої товарної продукції, витрати на виробництво конкретного виду продукції, а також витрати підприємства на отримання кожного рубля виручки.

Найважливішим моментом у вивченні такого показника, як собівартість є розгляд чинників, що впливають на показник і визначення основних напрямів по зниженню собівартості. Від того, як вирішує підприємство дане питання залежить отримання найбільшого ефекту з як найменшими витратами, зростання накопичень, економія трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Собівартість відображає велику частину вартості продукції і залежить від зміни умов виробництва і реалізації продукції. Тому істотний вплив на рівень витрат роблять техніко-економічні чинники виробництва. Цей вплив виявляється залежно від змін в техніці, технології, організації виробництва, в структурі і якості продукції і від величини витрат на її

виробництво. Звідси витікає, що виявлення резервів зниження собівартості повинне спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного і організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків; а також всіх складових собівартості.

Обсяги вироблення морозива в 2020 році збільшились, але обсяги масла, продукції із незбираного молока зменшились. Основною продукцією підприємства є морозиво. З однієї сторони це добре, тому що попередні роки частка нереалізованого масла була відносно високою, а це несло за собою втрати. Але з іншої сторони, підприємство в перспективі може втратити свою частку на ринку вершкового масла.

Питома вага прибутку від реалізації продукції знизилася з в 2019 році, але потім стрімко зросла в 2020 році. Це пов'язано з тим, що підприємство знижує питому вагу собівартості продукції за рахунок зниження середньооблікової кількості працівників та оновлення техніки. А також з зменшенням показника нереалізованої продукції.

Досягнути зменшення собівартості можна такими способами: замінивши техніку на більш нову, більш ефективну; збільшити обсяг виробництва; зменшити середньооблікову кількість робітників.

Нове обладнання допоможе зменшити витрати на енергію та амортизацію, а також дозволить збільшити обсяг виробленої продукції. Збільшення обсягу виробленої продукції допоможе значно знизити собівартість. Зменшення кількості робітників допоможе зменшити фонд оплати праці, що в свою чергу позитивно вплине на собівартість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73.
2. StockWorld. Інформація про ТОВ «Богодухівський молзавод» [Електронний ресурс] –
URL:
<https://www.stockworld.com.ua/ru/profile/company/543256b05dfc9d997f004915>
- i. Аналіз фінансової стійкості підприємства / [Електронний ресурс] –URL:
<https://studopedia.info/6-37611.html>
- ii. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание /пер. с англ. А. Петров. СПб., 2010. – с. 344.
3. Афанасьев М. В. Економіка підприємства: підручник / М. В. Афанасьєв, О. Б. Плоха. – К.: Ліра-К, 2013. – 664 с.
- i. Багацька К. В. Фінансовий аналіз / К. В. Багацька, Т. А. Говорушко, О. О. Шеремет. - К.: Видавничий дім «АртЕк», 2014. – 320 с.
4. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика навч. посіб. /Олена Яківна Базилінська. – 2-ге вид. . – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 398с.
- i. Бойчик І.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник / І.М. Бойчик – К.: Атака, 2004. – 480 с.
5. Бочко О. Ю. Основи планування діяльності підприємств невиробничої сфери: навч. посіб. / О. Ю. Бочко, В. Ф. Проскура. – К.: Ліра-К, 2014. – 218 с.
- i. Бурик А. Ф. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / А. Ф. Бурик. – К.: Ліра-К, 2013. – 260 с.
6. Герчикова И. Н. Менеджмент: Учебник / И. Н. Герчикова – [4-е изд.]. – М.: Юнити-Дана, 2010. – 371 с.
- i. Головка В. І. Фінансово-економічна діяльність підприємства : контроль, аналіз та безпека. : навч. посіб. / В. І. Головка, А. В. Мінченко, В. М. Шарманська. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 448 с.
- ii. Гончарук А. Г. Формування механізму управління ефективністю

- підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / А. Г. Гончарук. — Одеса, 2010. — 37 с.
- iii. Горлачук В. В. Економіка підприємства [Навчальний посібник] / В. В. Горлачук, І. Г. Яненко - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, - 2010. — 344 с.
- iv. Грибик І. І. Економіка та управління підприємством: теорія і практика: навч. посіб. / І. І. Грибик. — К.: Ліра-К, 2014. — 428 с.
- v. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку: навч. посіб. / За заг ред В. С. Пономаренка. — К.: Ліра-К, 2013. — 152 с.
7. Економіка підприємства: підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. — [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. — К. : КНЕУ, 2011. — 528 с.
8. Економічна діагностика: навч. посіб. [Косянчук Т. Ф., Лук'янова В. В., Майорова Н. І., Швид В. В.]. — К.: Ліра-К, 2013. — 452 с.
9. Економічна стратегія фірми // під. ред. А.П. Градова. — СПб.: Спеціальна література, 2000. — 589 с.
10. Законодавство України. [Електронний ресурс] — URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/ru/520:55842/sp?sp=:max25&lang=uk>
11. Законодавча база. ДСТУ 3662-97. Молоко коров'яче незбиране [Електронний ресурс] — URL: https://dnaop.com/html/34011/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_3662-97
12. Захарченко В. І. Економіка підприємства: навч. посіб. / В. І. Захарченко. — К. : Ліра-К, 2014. — 300 с.
13. Інформація про ТОВ «Богодухівський молзавод». Аналіз [Електронний ресурс] — URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/contractor/?id=9091238>
- i. Калина А. В. экономический анализ и прогнозирование (микро- и макроуровни): Учеб.-метод. пособие. - 3-е изд., перераб. и доп. - К.: МАУП, 2003. - 416 с.

14. Капаруліна І. М. Розвиток підприємства: концепція і технологія дослідження: монографія / І. М. Капаруліна. – К.: ЦУЛ, 2015. – 432 с.
15. Касьяненко Л. М. Економічна теорія: навч. посіб. / Л. М. Касьяненко. – К.: Цул, 2015. – 224 с.
- i. Кизим Н. А. Оценка и прогнозирование неплатежеспособности предприятий : монография / Н. А. Кизим, И. С. Благун, Ю. С. Копчак. Харків : ИД «ИНЖЭК», 2004. – 144 с.
- ii. Класифікація витрат на виробництво / [Електронний ресурс]. – URL: <https://i.factor.ua/ukr/>
- iii. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навч. посіб. / І.В. Ковальчук. – К.: Знання, 2008. – 697 с.
- iv. Козловський В. О. Організація виробництва. Практикум. Навч. Посібник. Частина 1. Вид. 2-ге доповнене та перероблене. – Вінниця: ВНТУ, 2005 – 154 с.
- v. Коротков Э. М. Концепция менеджмента / Э. М. Коротков. Москва : Изд. консалт. комп. «ДеКА», 1997. – 304 с.
16. Крикавський Є. В. Економіка і фінанси підприємств: навч. посіб. / Є. В. Крикавський, З. С. Люльчак. – К.: Ліра-К, 2013. – 696 с.
17. Круш П.В., Подвігіна В.І., Сердюк Б.М. та ін. Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. – К: Ельга –КНТ, 2009. – 780 с.
18. Кулішов В. В. Економіка підприємства: теорія і практикум: навч. посіб. / В. В. Кулішов. – К.: Ліра-К, 2014. – 208 с.
- i. Левкіна Р. В. Стратегічне управління виробничою діяльністю підприємств овочівництва : теорія, методологія, практика : монографія / Р. В. Левкіна. – Херсон : Грінь Д. С., 2013. – 318 с.
- ii. Мозенков О. В. Управління стратегічним розвитком підприємства: : методологія, інструментарій, організація : монографія / О. В. Мозенков.. Харків : Видавництво «Одіссей», 2008. – 288 с.
19. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – URL: <https://www.nssmc.gov.ua/2018/10/24/komsya-nagadu-pro-nov->

vimogi-do-rozkrittya-rtchno-nformats-ementami/

- i. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1
 - ii. Нестеренко В.Ю. Економіка і організація виробництва: Конспект лекцій / В.Ю. Нестеренко, І.І. Токар – Х.: ХНАДУ, 2012. – 58 с.
 - iii. Нивен Пол Р. Диагностика сбалансированной системы показателей:: поддерживая максимальную эффективность / Пол Р. Нивен. ; пер. с англ. Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2006. – 256 с.
20. Офіційний сайт підприємства. Інформація про масло «Вологодське» [Електронний ресурс] – URL: <https://rud.ua/ru/products/butter/vologodske-maslo/>
 21. Офіційний сайт підприємства. Інформація про масло «Хуторок-Селянський» [Електронний ресурс] – URL:<https://rud.ua/ru/products/butter/hytorok-selyanskiy-maslo/>
 22. Офіційний сайт підприємства. Історія [Електронний ресурс] – URL: <https://rud.ua/company/history/>
 23. ПБО 16 «Витрати». [Електронний ресурс] – URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100009275-pbo-16-vitrati>
- i. Погорелов Ю. С. Розвиток підприємства : поняття та види [Електронний ресурс] / Ю. С. Погорелов // Культура народів причерномор'я. – Симферополь : Крымский научный Центр, 2011. – № 88. С. 75–81. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/Articles/Kultnar/knp88_knp88_75-81.pdf.
 24. Податки та бухгалтерський облік. [Електронний ресурс] – URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2016/january/issue-6/article-14926.html>
- i. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджено наказом Міністерства фінансів від 31 грудня 1999 року № 318.
 - ii. Полякова О. Ю. Методы многомерного статистического анализа как инструмент реализации механизма выбора репрезентативных показателей / О. Ю. Полякова, Л. А. Гольяева // Бизнес Информ. – Харьков : ИД «ИНЖЭК», 2012. – №6 – С. 92–96.
 - iii. Пономаренко В. С. Управління іміджем підприємства : монографія / В. С.

- Пономаренко, О. М. Ястремська. – Харків : Вид ХНЕУ, 2012. – 240 с.
25. Портна О. В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / О. В. Портна, Н. Ю. Єршова. – Львів: Магнолія 2006, 2015. – 312 с.
- i. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства : методологія, механізм, моделі : монографія / О. В. Раєвнева. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 496 с.
- ii. Романовська Ю. А. Використання показників рентабельності для оцінювання стратегічного потенціалу підприємств / Ю. А. Романовська // Прометей. Регіональний зб. наук, праць з економіки. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2005. – Вип. 1 (16). – С. 191–193.
26. Рум'янцев А.П. Зовнішньоекономічна діяльність [Навчальний посібник] / Рум'янцев А.П., Рум'янцев Н.С - Київ: ЦУЛ, 2004. – 377 с.
27. Структура, визначення та значення собівартості [Електронний ресурс] – URL: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21749/
28. Структура, визначення та значення собівартості [Електронний ресурс] – URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/24339/1/59.pdf>
- i. Тарасюк Г.М. Навчальний посібник. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб – Київ: «Каравела», 2003. – 432 с
29. Технологія виробництва масла [Електронний ресурс] – URL: <http://repo.snau.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5099/1/%D0%9C%D0%B0%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93.%D0%A1..pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні показники діяльності ТОВ «Богодухівський молзавод»

Показники	Од. вимір у	2019 рік	2020 рік	Відхиленн я (+,-)	Темп зміни, %
1	2	4	5	6	8
Чистий дохід від реалізації продукції	тис. грн.	1529184	1774311	245127,00	116,0299
Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	1199330	1326228	126898,00	110,5807
у % до чистої виручки	%	78,42	74,74	-3,68	95,30364
Прибуток валовий	тис. грн.	329854,00	448083,00	118229,00	135,8428
у % до чистої виручки	%	21,57	25,25	3,68	117,0757
Адміністративні витрати	тис. грн.	30942	39105	8163,00	126,3816
Витрати на збут	тис. грн.	194257	230790	36533,00	118,8065
Прибуток від операційної діяльності	тис. грн.	104655,00	178188,00	73533,00	170,2623
у % до чистої виручки	%	6,84	10,04	3,20	146,74
Інші доходи	тис. грн.	8767,00	9546,00	779,00	108,8856

Інші витрати	тис. грн.	9567,00	8678,00	-889,00	90,70764
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	тис. грн.	103855,00	179056,00	75201,00	172,4096
у % до чистої виручки	%	6,79	10,09	3,30	148,5906
Чистий прибуток	тис. грн.	85161,10	146825,92	61664,82	172,4096
у % до чистої виручки	%	5,5690551 3	8,27509495 2	2,71	148,5906
Середньооблікова чисельність працівників	чол.	1095	986	-109,00	90,04566
Витрати на оплату праці	тис. грн.	87180,7	103985,1	16804,40	119,2754
Продуктивність праці 1-го працівника	тис. грн.	1396,5150 7	1799,50405 7	402,99	128,8568
Середня заробітна плата 1-го працівника за місяць	грн.	6634,76	8788,46	2153,71	132,461
Середньорічна вартість основних фондів	тис. грн.	371055	426317	55262,00	114,8932
Середньорічна вартість оборотних активів	тис. грн.	260934	340320	79386,00	130,4238

Оборотність оборотних активів	дні	35,82	37,54	1,72	104,8018
Фондовіддача оборотних активів	грн.	5	4,34	-0,66	86,8
Фондовіддача основних фондів	грн.	4,1211788	4,16195225 6	0,04	100,9894